

2017

ARCHEOLOGIENOTA

Ezelstraat te Brugge (West-Vlaanderen)

ADEDE Archeologisch Rapport 253

CLAEYS S.

VAN HUFFEL C.

VERLEYSEN A.

ADEDE ARCHEOLOGISCH RAPPORT 253

Archeologienota Ezelstraat te Brugge (West-Vlaanderen).

CLAEYS SIMON, VAN HUFFEL CEDRIC & VERLEYSSEN AARON

Colofon

Uitgever	ADEDE bvba
Jaar van uitgave	2018
Plaats van uitgave	Gent
Redactie	Simon Claeys & David Janssens
ISSN	2033-6810

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van ADEDE bvba. ADEDE bvba is niet aansprakelijk voor eventuele schade voortvloeiend uit diens adviezen.

Inhoudsopgave

1	Administratieve fiche	- 5 -
2	Bureauonderzoek	- 10 -
2.1	Archeologische voorkennis	- 10 -
2.2	Aanleiding van het onderzoek.....	- 10 -
2.3	Doel van het onderzoek	- 10 -
2.4	Huidige situatie projectgebied	- 11 -
2.5	Beschrijving geplande werken.....	- 11 -
2.6	Randvoorwaarden	- 12 -
2.7	Werkwijze	- 12 -
3	Assessmentrapport.....	- 19 -
3.1	Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied.....	- 19 -
3.2	Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied	- 22 -
3.2.1	Tertiair geologisch	- 22 -
3.2.2	Quartaair geologisch	- 23 -
3.2.3	Bodem	- 25 -
3.2.3.1	Bodemtypekaart.....	- 25 -
3.2.3.2	Potentiële bodemerosie	- 26 -
3.2.3.3	Erosiegevoeligheid.....	- 27 -
3.2.3.4	Landgebruik	- 28 -
3.2.3.5	Gewestplan.....	- 29 -
3.3	Historische situering van het onderzoeksgebied	- 30 -
3.3.1	Algemene historische situering	- 30 -
3.3.2	Historisch kaartmateriaal	- 33 -
3.3.2.1	Kaart van Jacob Deventer (1559)	- 33 -
3.3.2.2	Kaart van Marcus Gerards (1562).....	- 34 -
3.3.2.3	Kaart van Frans Hogenberg (1572).....	- 35 -
3.3.2.4	Kaart van Antonius Sanderus (1641)	- 37 -
3.3.2.5	Kaart van Ferraris (1771 – 1778)	- 39 -
3.3.2.6	Kadasterplan (1835)	- 41 -
3.3.2.7	Topografische kaart van Vandermaelen (1846 – 1854)	- 42 -

3.3.2.8	Kaart van Popp (1842 – 1879)	- 43 -
3.3.2.9	Kaart van C. Salmon (1904-1907)	- 44 -
3.3.2.10	Kaart van Bockstael (1953)	- 45 -
3.3.2.11	Luchtfoto's (1979-1990)	- 46 -
3.4	Archeologische situering van het projectgebied.....	- 46 -
3.4.1	CAI locatie 159045 & vlakdekkende opgraving Klaverstraat.....	- 48 -
3.4.2	Archeologisch vooronderzoek Raakvlak Hugo Losschaertstraat.....	- 49 -
3.4.3	Overige CAI locaties.....	- 53 -
4	Besluit.....	- 54 -
4.1	Archeologische verwachting	- 54 -
4.2	Onderzoeksvragen.....	- 55 -
4.3	Besluit.....	- 57 -
5	Bibliografie.....	- 59 -
6	Lijst van plannen.....	- 60 -
7	Lijst van figuren	62
8	Bijlage	63

1 Administratieve fiche

Projectcode	2017K145
Site	Brugge – Ezelstraat
Projectsigle ADEDE	BRU-EZE
Ligging	Ezelstraat 60-68 8000 Brugge
Bounding Box	Punt 1 (NO): X: 696454.927 Y: 212221.879 Punt 2 (ZW): X: 69601.147 Y: 212128.124
Topografische kaart	Zie plannr. 1
Kadaster	Brugge Afd. 5, Sectie E 901b, 902c, 903, 904a, 905e, 908a2, 908s, 908r, 908t, , deel van 929m Zie plannummer 3
Soort onderzoek	Bureauonderzoek
Aard van de vervolgwerven	Aanleg ondergrondse parking, uitgraving bestaande kelders, aanleg nieuwe kelderverdieping.
Uitvoerder	ADEDE bvba
Erkenningsnummer ADEDE bvba	2015/00058
Erkend archeoloog	Simon Claeys 2017/00184 Alexander Cattrysse 2017/00187
Tijdelijke bewaarplaats archief	ADEDE bvba
Bibliografische referentie	Claeys S., Van Huffel C. & Verleysen A., 2018, Archeologienota Ezelstraat te Brugge (West-Vlaanderen), ADEDE Archeologisch Rapport 253, Gent.
Grootte projectgebied	5025 m ²
Periode uitvoering	November 2017 – januari 2018
Themen thesaurus Onroerend Erfgoed	Archeologienota, Bureauonderzoek
Verstoorde zones	Bebouwing en verharding (Zie plannr. 4)

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

BRUGGE - EZELSTRAAT

Plannr. 1
Topografische kaart

2017K145 25/01/2018

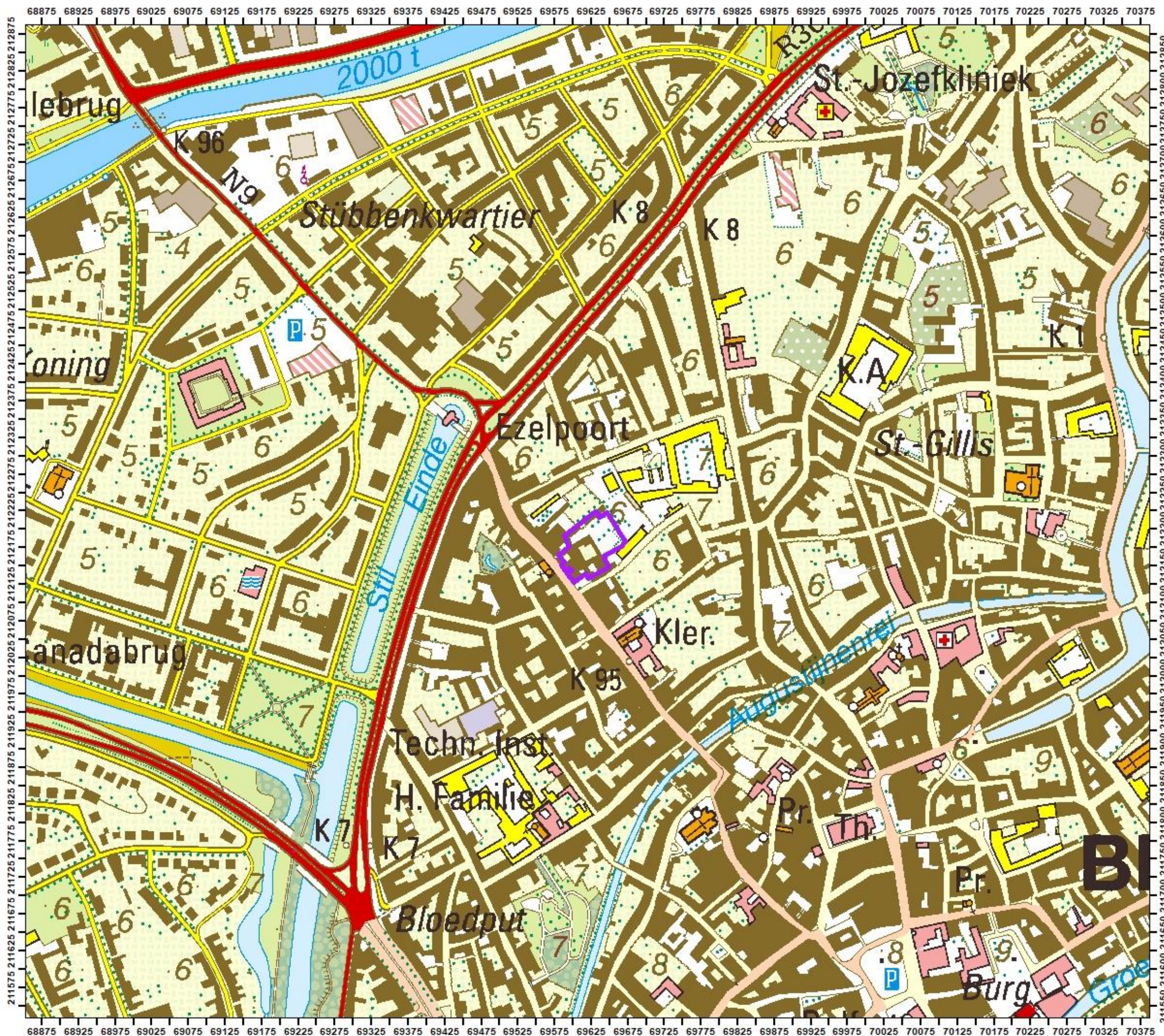
© AGIV

Legende

 Projectgebied

0 370
Meter

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

BRUGGE - EZELSTRAAT

Plannr. 2
Orthofoto

2017K145

25/01/2018

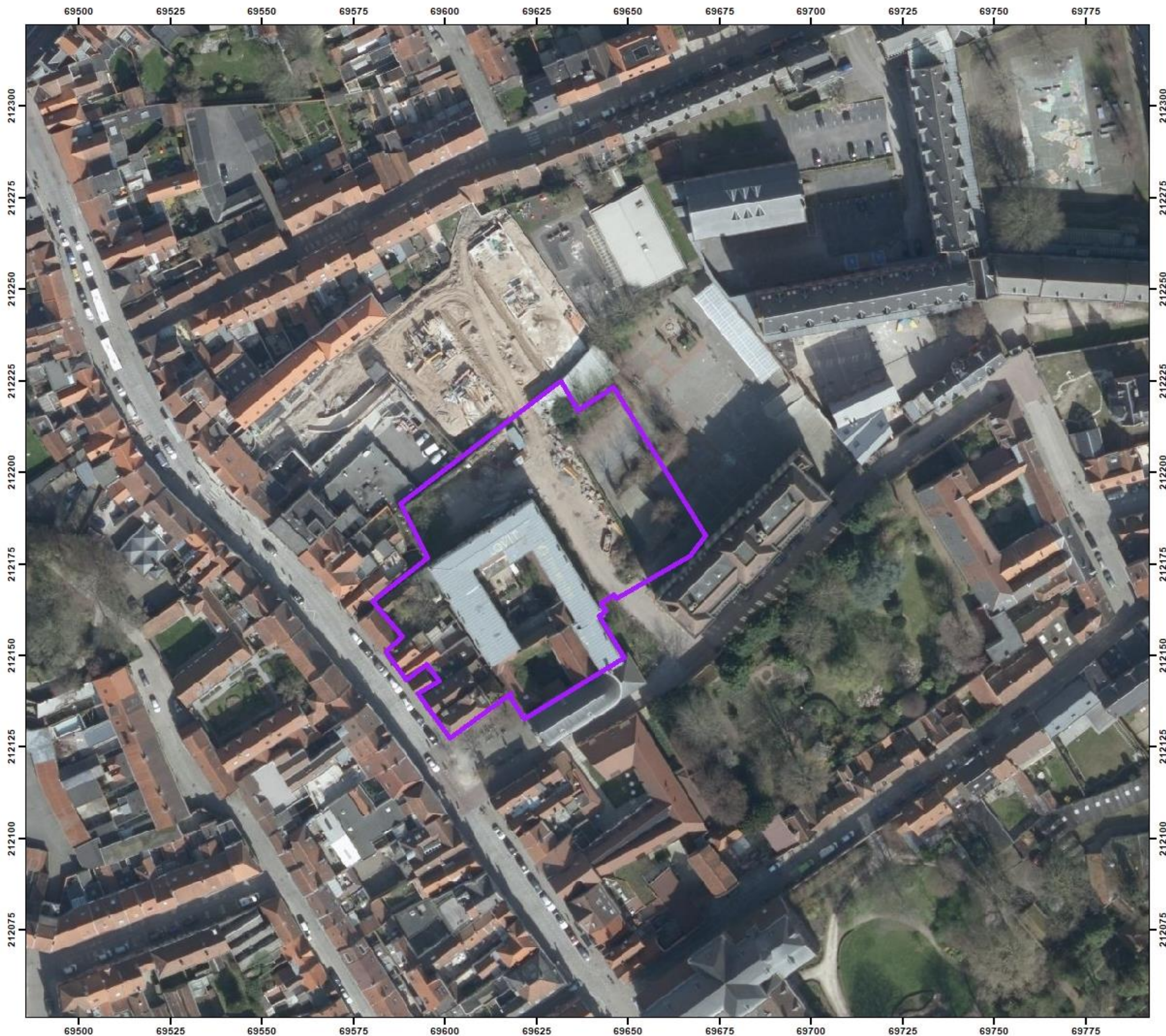
© AGIV

Legende

 Projectgebied

0 75
Meter

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

BRUGGE - EZELSTRAAT

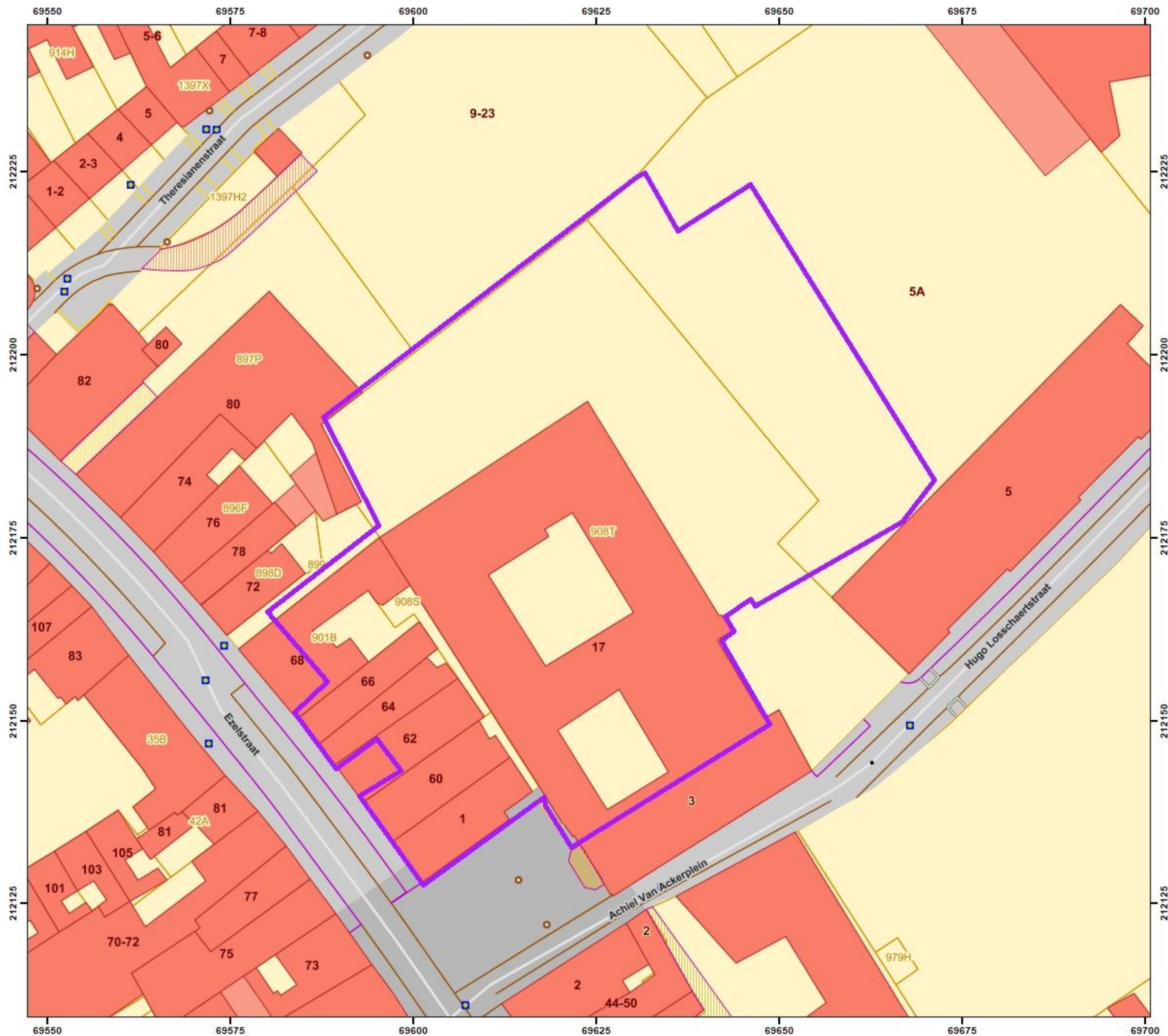
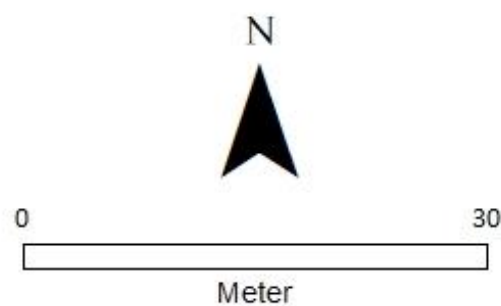
Plannr. 3
GRB (Kadaster)

2017K145 25/01/2018

© AGIV

Legende

 Projectgebied

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

BRUGGE - EZELSTRAAT

Plannr. 4
Verstoorde zones

2017K145 25/01/2018

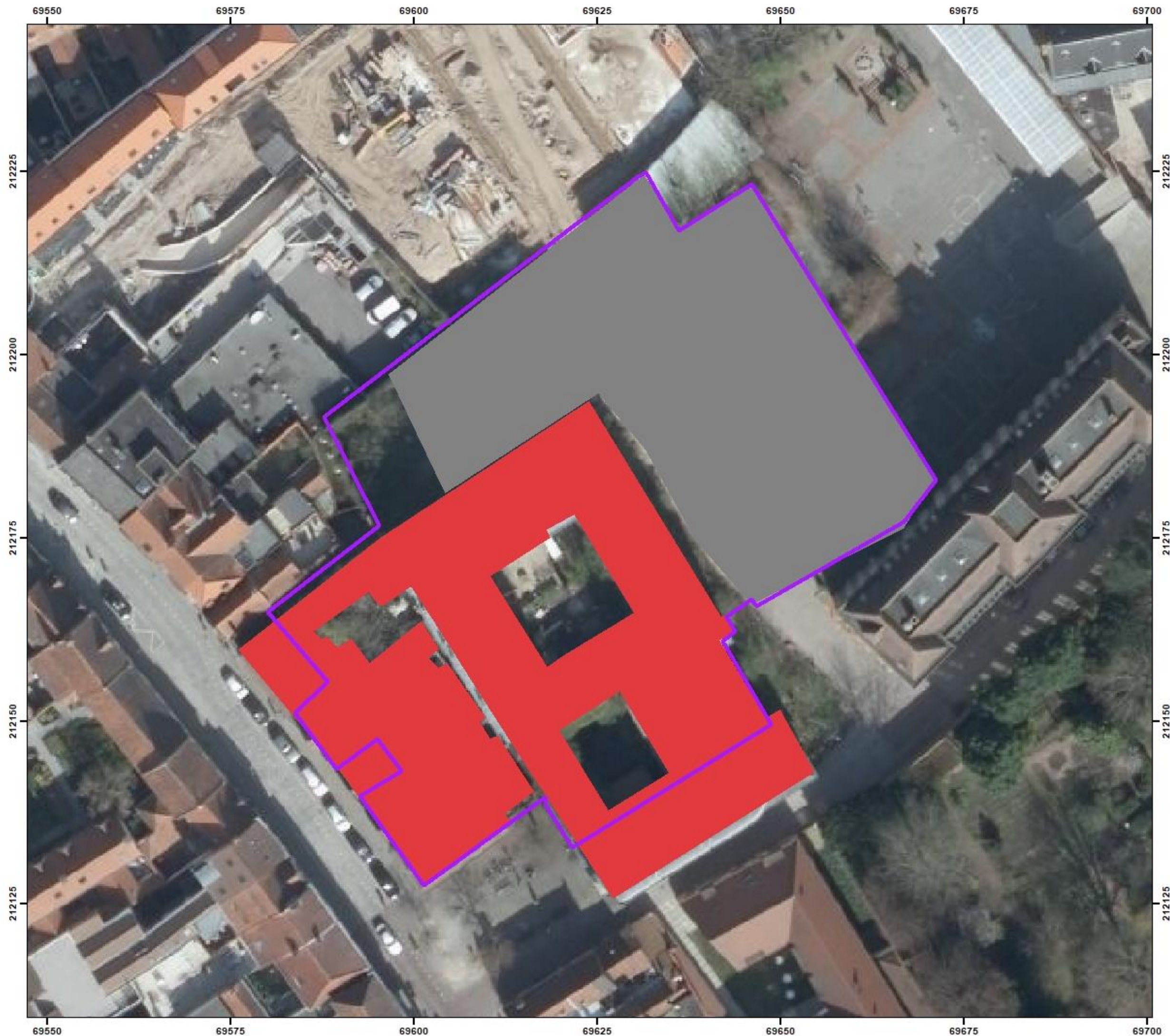
© AGIV

Legende

- Projectgebied
- Bebouwing
- Verharding

0 30
Meter

2 Bureauonderzoek

2.1 Archeologische voorkennis

Binnen de noordoostelijke zone van het projectgebied werd reeds in 2013 door RAAKVLAK een proefputtenonderzoek gevoerd. In het zuiden grenzend aan het projectgebied werd tevens een archeologisch onderzoek verricht binnen de Theresianenkerk. Hierbij kwamen onder andere drie 18de-eeuwse graftombes aan het licht. Ook werd in 2016 door ADEDE bvba een vlakdekkende opgraving uitgevoerd op de terreinen die ten noorden aan het projectgebied grenzen. Daarnaast zijn er in de directe omgeving van het onderzoeksgebied nog verschillende archeologische waarden gekend. De gekende archeologische onderzoeken en waardes uit de omgeving van het projectgebied worden verder besproken in het assessmentrapport (§3.4).

2.2 Aanleiding van het onderzoek

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning waarbij het projectgebied gelegen is binnen een vastgestelde archeologische zone, de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300m² of meer bedraagt. De initiatiefnemer is daarom verplicht een bekrachtigde archeologienota te bekomen.

2.3 Doel van het onderzoek

Deze archeologische nota heeft tot doel om door middel van de bestaande archeologische, geografische, geologische, en historische bronnen de mogelijkheid tot het aantreffen van archeologisch waardevolle sites binnen het projectgebied te onderzoeken. Aan de hand van de verzamelde informatie wordt vervolgens een programma van maatregelen opgesteld met het doel de archeologische kennis te bewaren voor de volgende generaties.

Volgende onderzoeksvragen worden in deze archeologienota behandeld:

- *Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied?*
- *Zijn er archeologische sites met relevante cultuurhistorische waarde gekend op of in de omgeving van het onderzoeksgebied?*
- *Hoe evolueerde het historisch landgebruik van het onderzoeksgebied?*

- *Hoe evolueerde de historische bebouwing van het onderzoeksgebied?*
- *Wat is de potentiële impact van de geplande werken op het cultuurhistorisch en archeologisch erfgoed?*

2.4 Huidige situatie projectgebied

Het projectgebied dat onderwerp vormt van deze archeologienota beslaat de terreinen van de Weylerkazerne en enkele woningen (60-68) langs de Ezelstraat. De Kazerne bestaat uit verschillende gebouwen met twee binnentuinen. Het projectgebied heeft een totale oppervlakte van ca. 5025m². De Kazerne bestaat sinds 1850 en voorheen was binnen deze gebouwen een klooster, kerk en militair hospitaal gevestigd. Deze gebouwen kennen een onderkeldering tot ca. 1m diepte ten opzichte van het huidige maaiveld en ca. 1,6m diepte ten opzichte van het niveau van de grote binnentuin. Het noordelijke deel van het terrein is onbebouwd maar wel verhard. Een deel van het projectgebied ligt op het perceel van de 'Middenschool Centrum Brugge'. En sluit aan op de geplande bouw van een publieke ondergrondse parking waarvoor een aparte stedenbouwkundige vergunning bekomen werd.

Voor een inplantingsplan van de bestaande toestand wordt verwezen naar plannr. 2 (Orthofoto) en Plannr. 4 (Verstoorde zones).

2.5 Beschrijving geplande werken

Het leeuwendeel van de bestaande bebouwing binnen de contouren van het projectgebied blijft behouden, enkel de 4 huizen gelegen langs de Ezelstraat worden afgebroken voorafgaand aan de geplande werken. Deze bestaan uit de aanleg van een private ondergrondse parking in het noordoosten van het projectgebied op onbebouwde grond. Deze geplande parking zal overlappen met een perceel ten oosten van het onderzoeksgebied waar deze zal aansluiten op een publieke ondergrondse parking waarvoor een aparte vergunning werd bekomen. Het inplantingsplan van de geplande toestand is voorzien van verschillende rode zones en een groene zone. De groene zone omvat de Weylerkazerne die onderkelderd is tot ca. -1m ten opzichte van het peil van de Ezelstraat. De rode zones omvatten de geplande parking en liftkoker waar momenteel geen onderkeldering aanwezig is en de huizen langs de Ezelstraat waar in het zuidoosten van het projectgebied een onderkeldering aanwezig is tot ca. -2,3m ten opzichte van het huidige straatniveau en in het zuiden een vouwte ruimte en kelder aanwezig is tot ca. -1,5m ten opzichte van het peil van de Ezelstraat. Bestaande bebouwing

binnen de rode zones zal worden afgebroken voorafgaand aan de geplande ontwikkelingen binnen het projectgebied. Binnen de rode zones komt vervolgens een nieuwe onderkeldering.

De diepte van de uitgraving voor de private ondergrondse parking zal -6,4 m ten opzichte van het huidige peil van de Ezelstraat bedragen. Deze zone staat in het rood aangegeven en bevindt zich in het noordoosten van het projectgebied. Een klein deel van deze rode zone, grenzend aan de Weylerkazerne zal worden afgegraven tot een diepte van -3,4m ten opzichte van het huidige peil van de Ezelstraat en zal dienstdoen als verbinding tussen de ondergrondse parking en de gebouwen van de Weylerkazerne.

Een andere rode zone, in het zuidwesten van het projectgebied, omvat de bestaande woningen en hun achtertuinen gelegen aan de Ezelstraat. De bebouwing zal worden afgebroken en er worden kelders aangelegd tot een diepte van -3,6m ten opzichte van het huidige niveau van de Ezelstraat.

Een laatste rode zone bevindt zich min of meer in het noorden binnen het projectgebied en omvat een liftkoker. Deze zone zal worden verdiept tot een diepte van ca. -3,4m ten opzichte van het huidige niveau van de Ezelstraat.

Een laatste geplande bodemingreep zal plaatsvinden binnen de Weylerkazerne (groene zone). De bestaande kelder van de Weylerkazerne zal verlaagd worden met ca. 0,50 m (met uitzondering van een klein deel grenzend aan de nieuwe ondergrondse parking dat uitgegraven zal worden met een diepte van 3,4 m). De totale diepte van de kelder komt zo op -1,52m ten opzichte van het huidige niveau van de Ezelstraat te liggen.

Voor een inplantingsplan van de ontworpen toestand wordt verwezen naar plannr. 6.

2.6 Randvoorwaarden

Omwille van de aard van de werken, dient rekening gehouden te worden met de technische moeilijkheid die gepaard gaat bij vervolgonderzoek. Hierbij dient voornamelijk rekening gehouden te worden met de reeds bestaande bebouwing binnen het projectgebied die behouden blijft.

2.7 Werkwijze

Dit bureauonderzoek heeft tot doel de aanwezigheid en de bewaringstoestand van de archeologische resten binnen het projectgebied in te schatten, alsook de impact van de geplande werken op het aanwezige archeologische erfgoed. Op basis van de verworven kennis kunnen concrete aanbevelingen geformuleerd worden voor een eventuele verder prospectie-/opgravingsstrategie. De archeologische verwachting van het projectgebied wordt gebaseerd op gekende geologische, landschappelijke, archeologische, historische en geografische bronnen. Hiervoor wordt beroep gedaan op gekende

literatuur, de Centraal Archeologische Inventaris, het Geoportaal van Onroerend Erfgoed en de Databank Ondergrond Vlaanderen. Dit alles wordt vervolgens samengelegd met topografische kaarten, recente luchtfoto's, kadasterkaarten en plannen van de gekende/geplande toestand.

Overzicht geconsulteerde kaarten:

- Onderzoeksgebied:
 - Inplantingsplan huidige toestand
 - Inplantingsplan geplande toestand
 - Doorsnede bestaande toestand
 - Doorsnede nieuwe toestand
- Geografische/geo (morfo)logische en bodemkundige situering:
 - Topografische kaart
 - Orthofoto
 - Kadasterkaart
 - Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II
 - Tertiair geologische kaart
 - Quartair geologische kaart
 - Bodemtypekaart
 - Potentiële bodemerosiekaart
 - Erosiegevoeligheidskaart
 - Bodemgebruiksbestand
 - Gewestplan
- Historische situering:
 - Kaart van Deventer 1559
 - Kaart van Gerards 1562
 - Kaart van Hogenberg 1572
 - Kaart van Sanderus 1641
 - Kaart van Ferraris, 1777
 - Kadasterplan 1835
 - Kaart van Vandermaelen 1846-1854
 - Kaart van Vandermaelen, 1846-1854
 - Kaart van Popp, 1842-1879
 - Kaart van Salmon 1904-1907
 - Luchtfoto's
- Archeologische situering:

- Geoportaal Centraal Archeologische Inventaris
- Inventaris Onroerend Erfgoed

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

BRUGGE - EZELSTRAAT

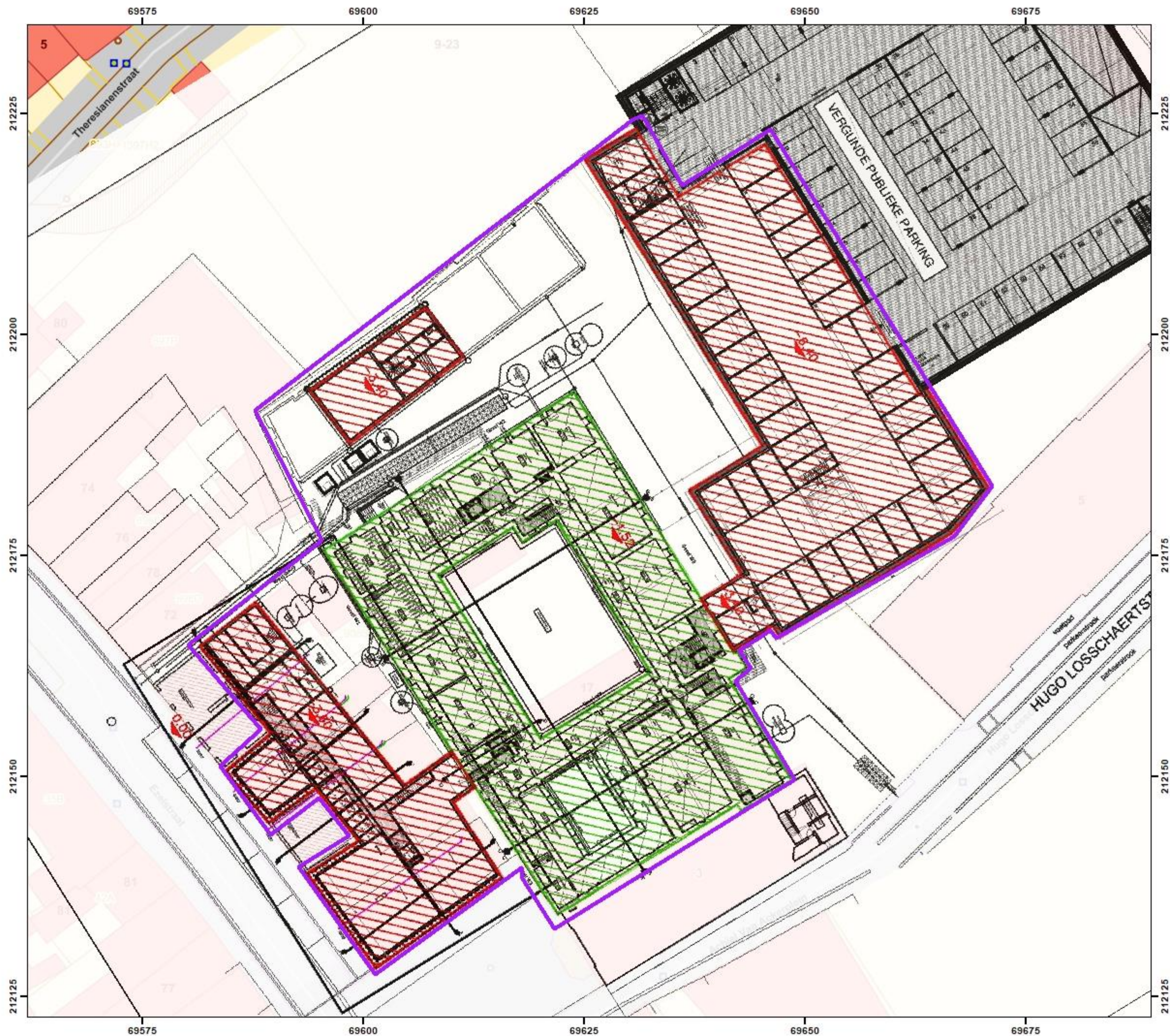
Plannr. 6
Inplanting geplande toestand

2017K145 25/01/2018

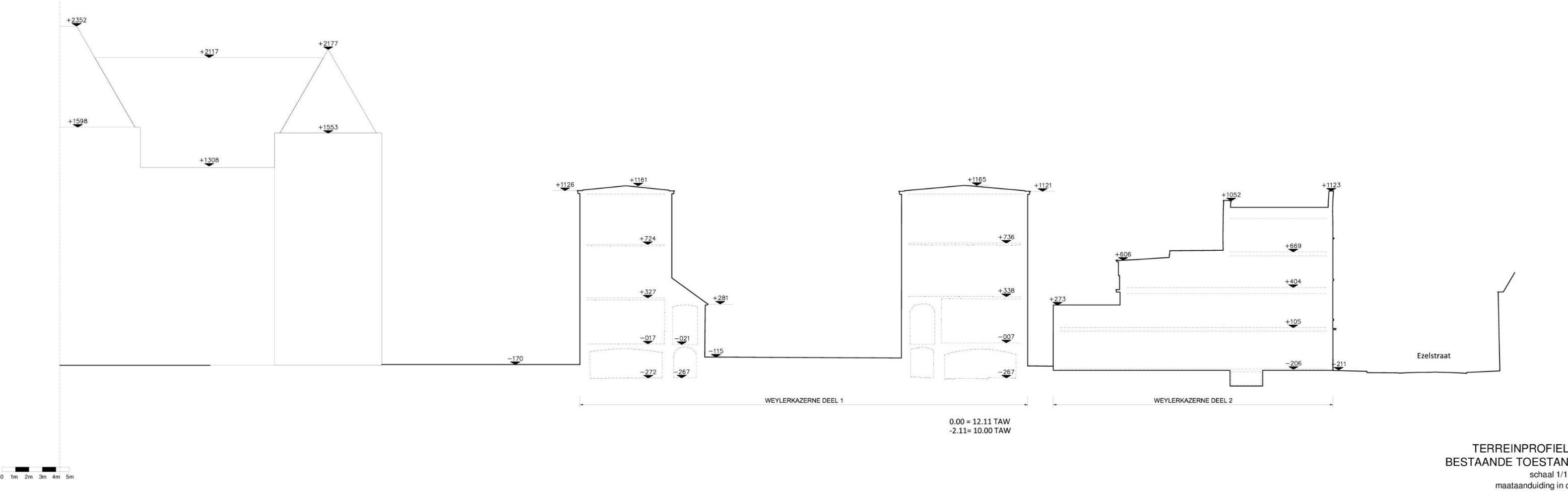
© AGIV

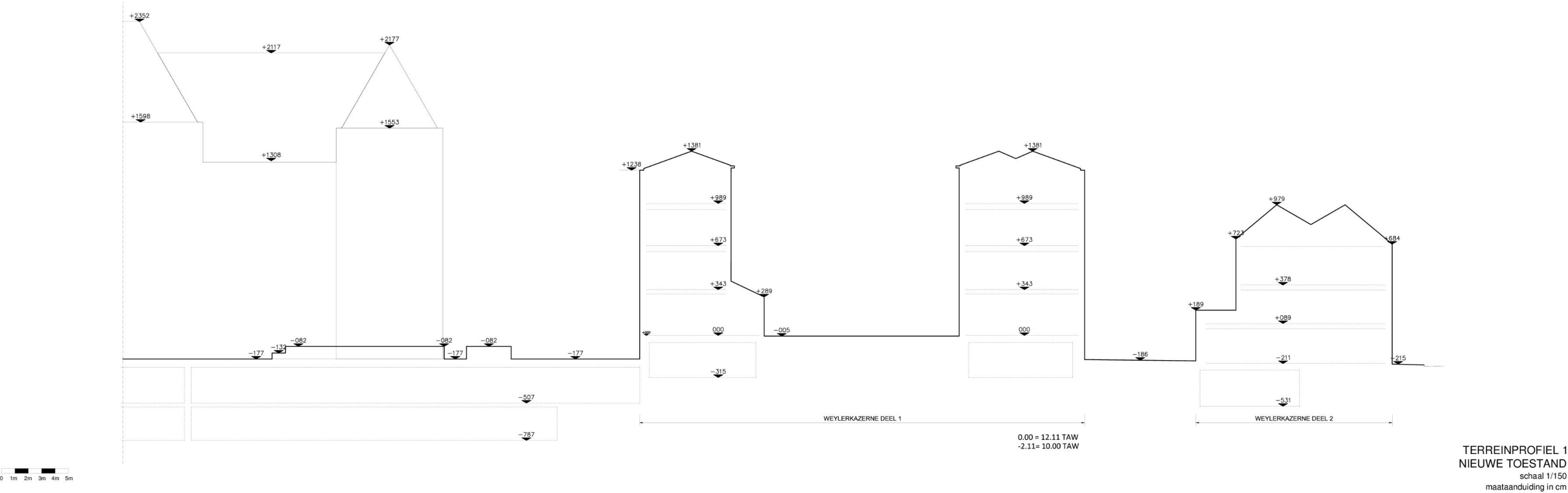
Legende

 Projectgebied

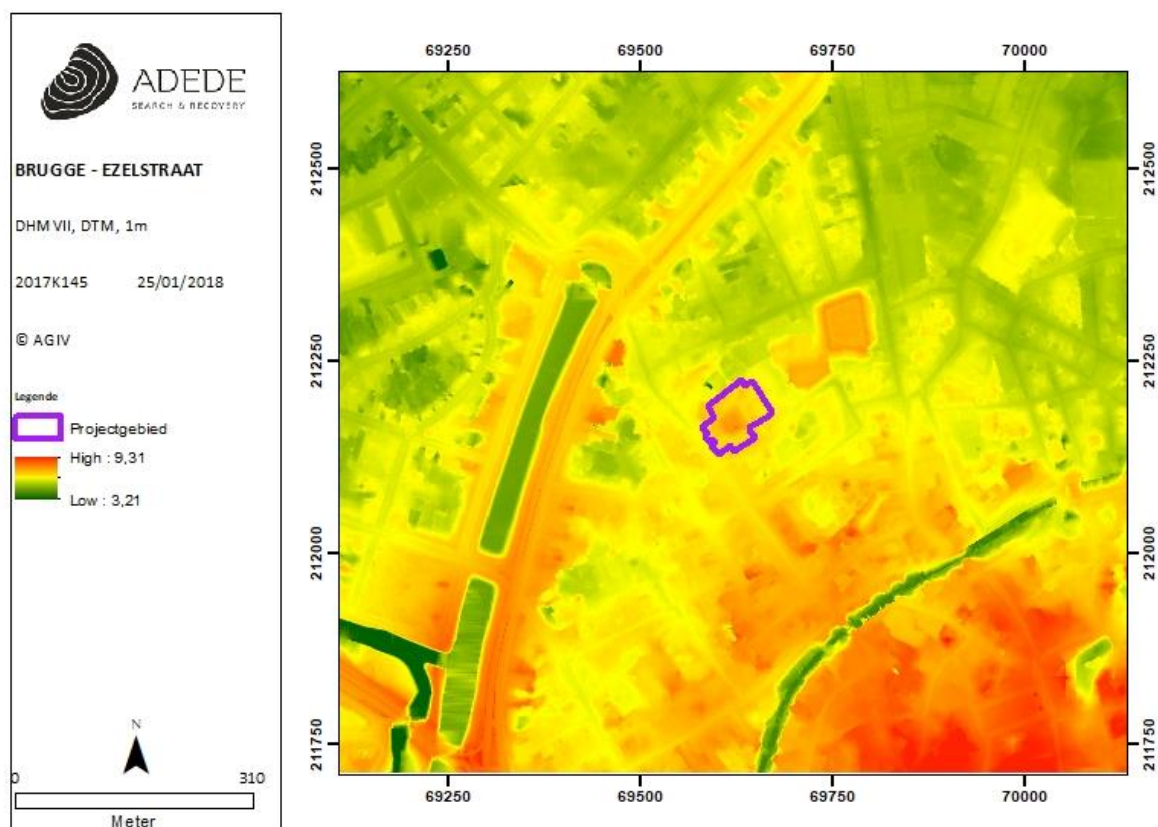
3 Assessmentrapport

3.1 Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied

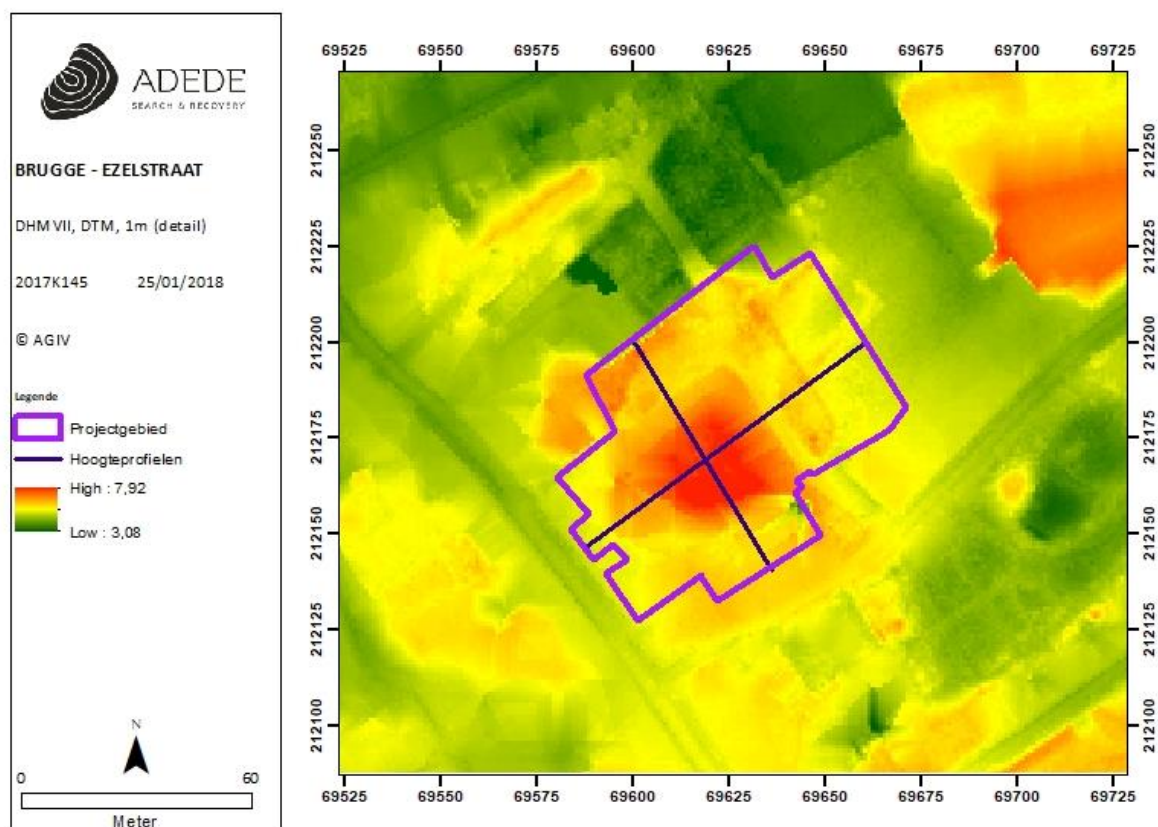
Brugge is een stad in en hoofdplaats van de provincie West-Vlaanderen. Ze is gelegen op de grens van een zandleemgebied en de zeepolders, op circa 15 km van de Noordzee. Het grootste deel van de stad kan tot de zandstreek gerekend worden: de stad ontwikkelde zich immers op drie zandruggen aan de Reie, de rivier die als hoofdadere de stad doorkruiste van noord naar zuid. De stad Brugge ontstond dus op een strategische gelegen knooppunt van wegen dat gevormd werd door een bevaarbare waterweg, de Reie, en de steenweg die gevormd wordt door de Langestraat, Hoogstraat en Steenstraat. De naam van de straat toont aan dat de straat hoger lag dan de omgevende vlakte waardoor ervan kan uitgegaan worden dat de straat werd aangelegd in een periode waarin het van belang was de straat op een hoogte aan te leggen ten einde ze te beschermen tegen overstromingen. Hoogstwaarschijnlijk gebeurde dit voor de aanleg van de burcht (van waaruit de stad Brugge zich later zal ontwikkelen en ontstaan is in de 9de à 10de eeuw) en gaat de straat dus terug op een zeer oud wegtracé¹. Rondom de burcht ontwikkelde zich vervolgens een nederzetting die steeds groter werd en aldus werden ook de lager gelegen delen ingenomen. Het onderzoeksgebied bevindt zich op een vrij laag terrein aan de rand van de Polders.

Uit het hoogtemodel valt duidelijk af te leiden dat het projectgebied zich op een overgangszone naar de lagergelegen gedeeltes van de stad Brugge bevindt. Het meer gedetailleerde hoogtemodel en de hoogteprofielen maken duidelijk dat de binnentuin van de Weylerkazerne vermoedelijk opgehoogd is, in vergelijking met de rest van het projectgebied. De omliggende terreinen bevinden zich duidelijk lager ten opzichte van de Weylerkazerne. Het projectgebied bevindt zich tussen 6.7 en 7.5m TAW.

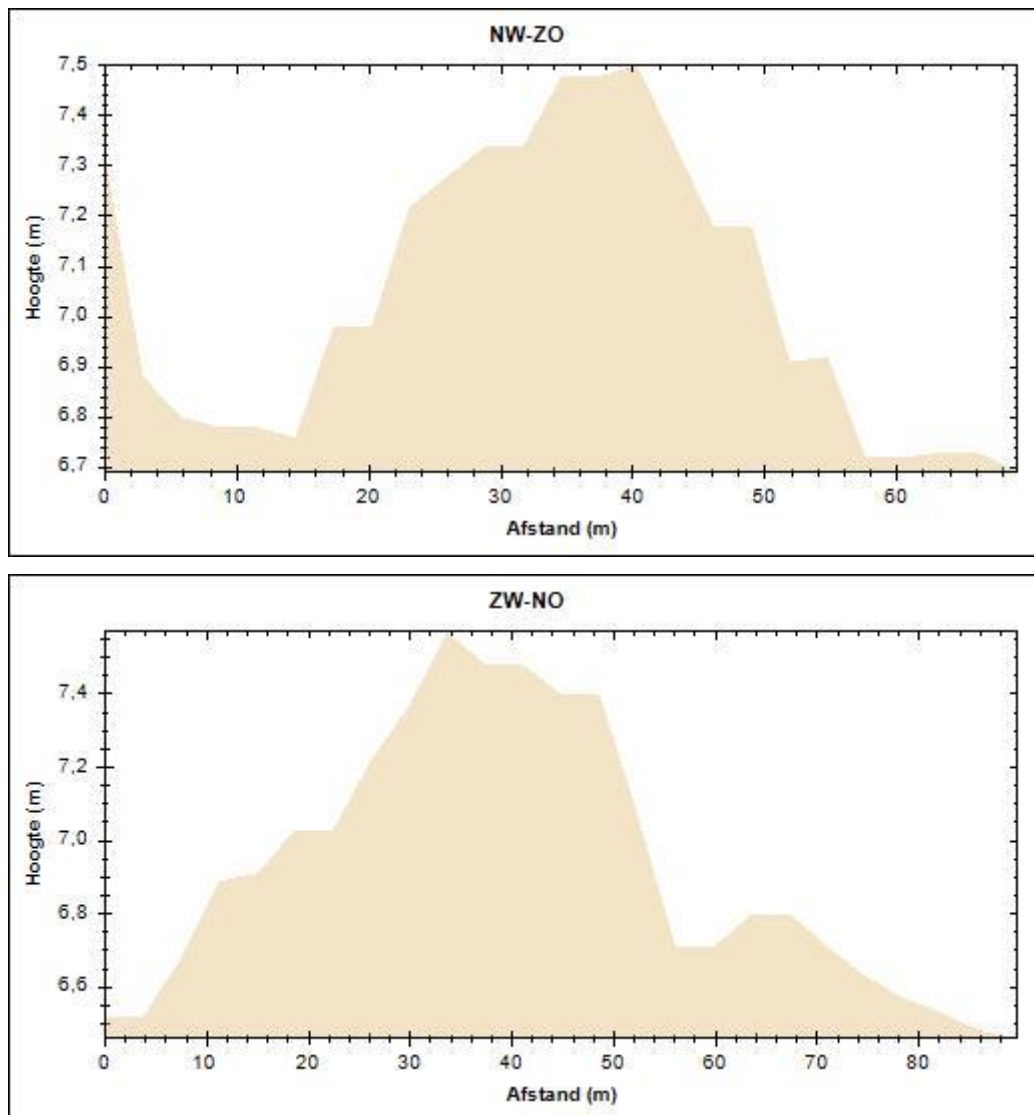
¹ Dhondt J., 1957, De vroege topografie van Brugge, in Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent 11.

Figuur 1. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m.

Figuur 2. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m (detail).

Figuur 3. Hoogteprofielen van het projectgebied.

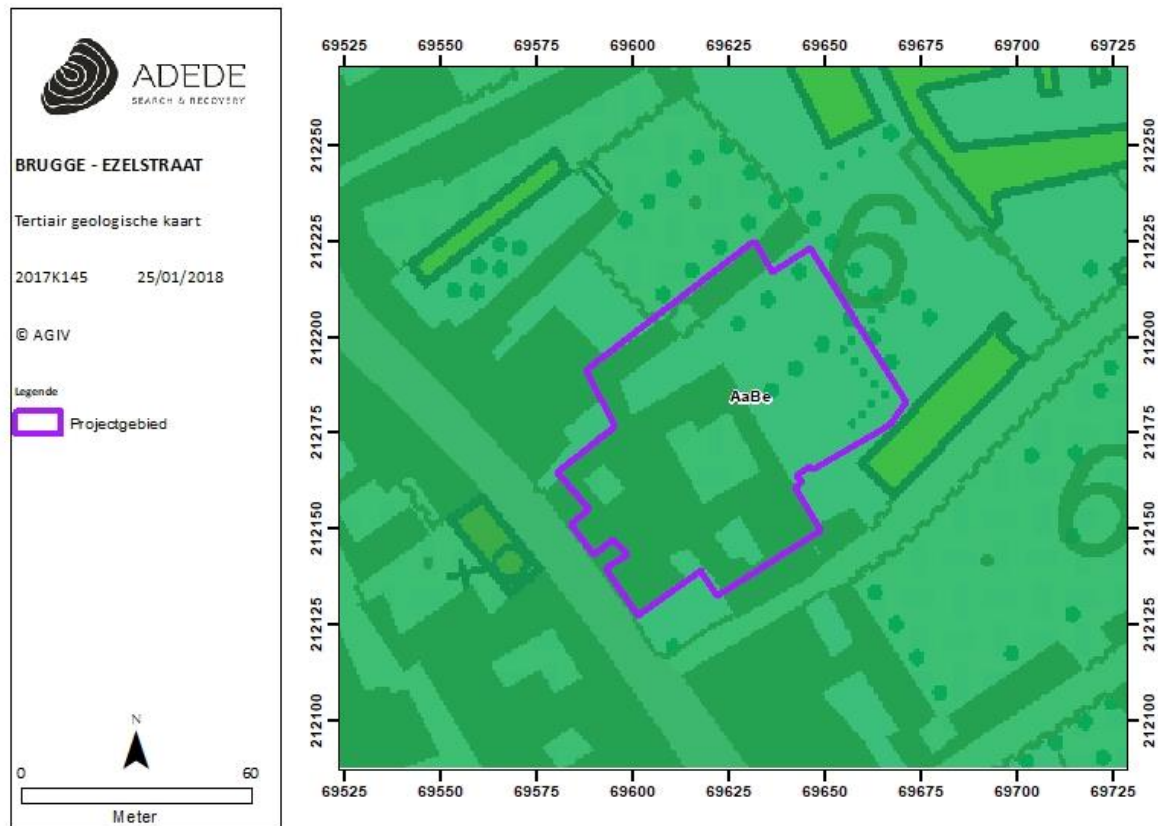
3.2 Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied

3.2.1 Tertiair geologisch

De Tertiair geologische kaart (1:50.000) geeft de lithologie van de afzettingen onder de Quataire afzettingen weer. Op deze kaart bevindt het onderzoeksgebied zich binnen het Lid van Beernem. Dit maakt deel uit van de **Formatie van Aalter (Aa)**, dat opgebouwd is uit glauconiethoudende zanden die afgezet werden in ondiep marien milieu (minder dan 200m).

- Het **Lid van Beernem (AaBe)** vormt een grijsgroene glauconiet- en glimmerhoudend middelmatig fijn tot fijn kleiige zandafzetting. Verder komen dunne banden grijsgroene, glauconiethoudende, fijnzandige klei voor, blaadjes bleekgrijze klei, dunne bandjes en

nestjes middelmatig fijn grijsgroen licht glauconiethoudend zand en kleine glauconietrestjes. De hele afzetting bevat groengrijze, glauconiethoudende veldsteenstukken die soms harde veldsteenbanken vormen van 5 tot 10 cm dikte.²

Figuur 4. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.

3.2.2 Quartair geologisch

De quartair geologische profieltypekaart (1:200.000) geeft aan dat in het projectgebied geen Holocene en/of Tardiglaciale fluviatiele afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie aanwezig zijn. De afzettingen in het studiegebied behoren tot twee types, namelijk **type 1** en **type 3**. Bij type 1 gaat het om eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijks Vroeg-Holoceen en/of hellingsafzettingen van het quartair. Bij type 3 zijn onder deze eolische afzettingen en/of hellingsafzettingen ook fluviatiele afzettingen aanwezig van het Weichseliaan.

² Marechal R., Jacobs P., De Breuck W., De Moor G., 1993. Toelichting bij de geologische kaart van België, kaartblad 13 Brugge, Brussel: Belgische Geologische Dienst.

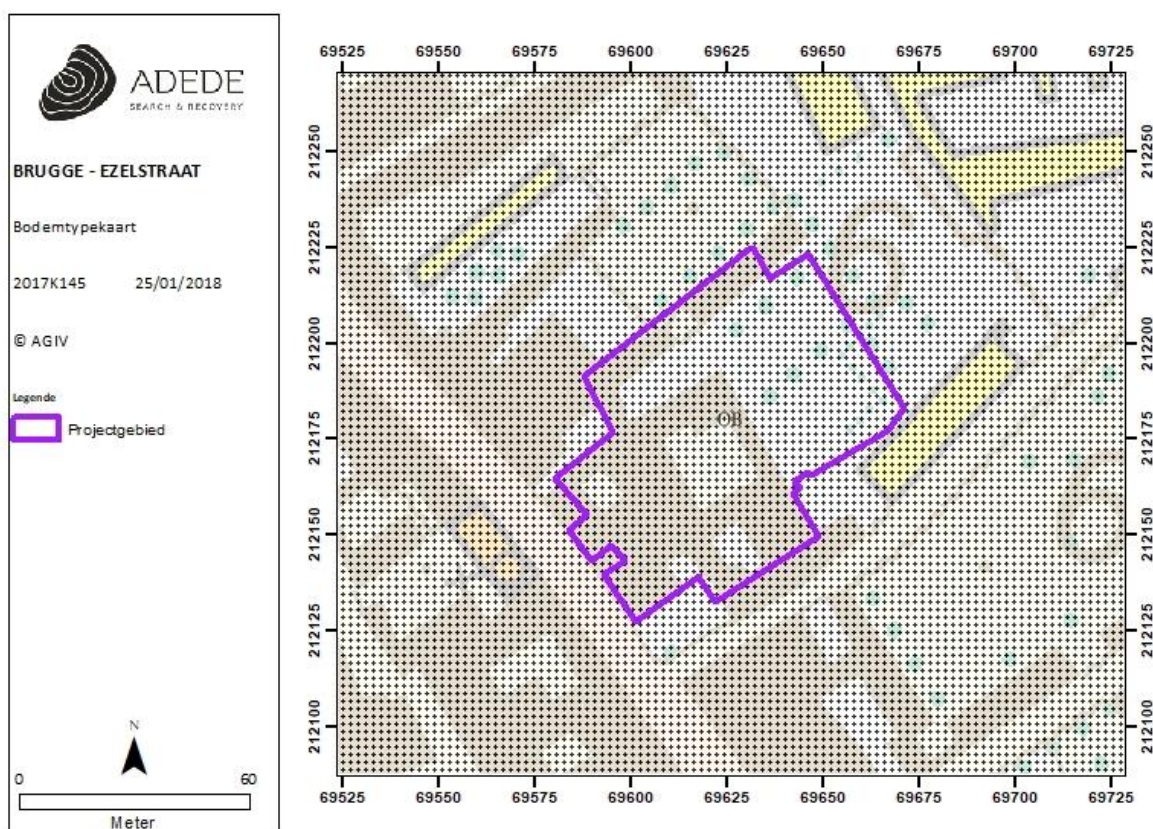
Figuur 5. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.

3.2.3 Bodem

In dit hoofdstuk worden achtereenvolgens de bodemtypekaart, potentiële bodemerosiekaart, erosiegevoeligheidskaart en het bodemgebruiksbestand besproken.

3.2.3.1 Bodemtypekaart

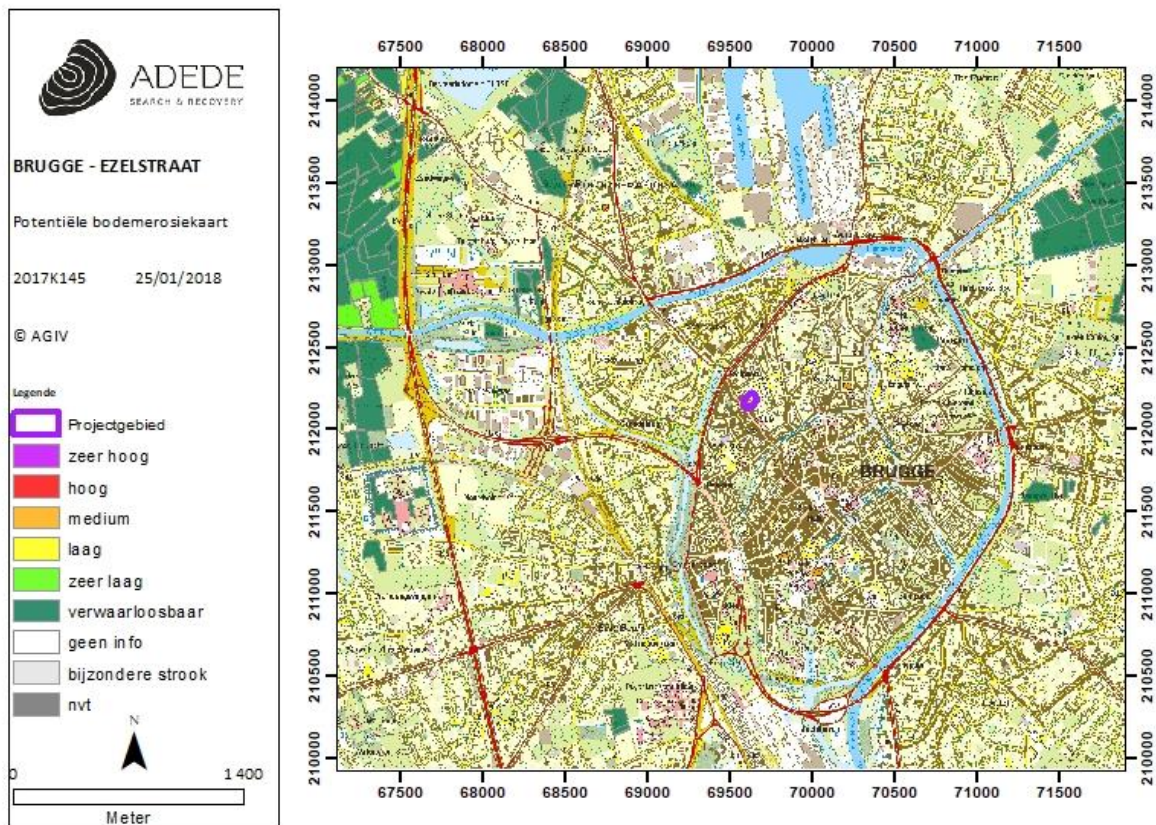
Op de bodemtypekaart is te zien dat het projectgebied volledig binnen een zone gedefinieerd als 'OB' valt. Dit zijn kunstmatige gronden waarbij het originele bodemprofiel door ingrijpen van de mens gewijzigd of vernietigd is. In dit geval betreft het een bodem in bebouwde zone.

Figuur 6. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.

3.2.3.2 Potentiële bodemerosie

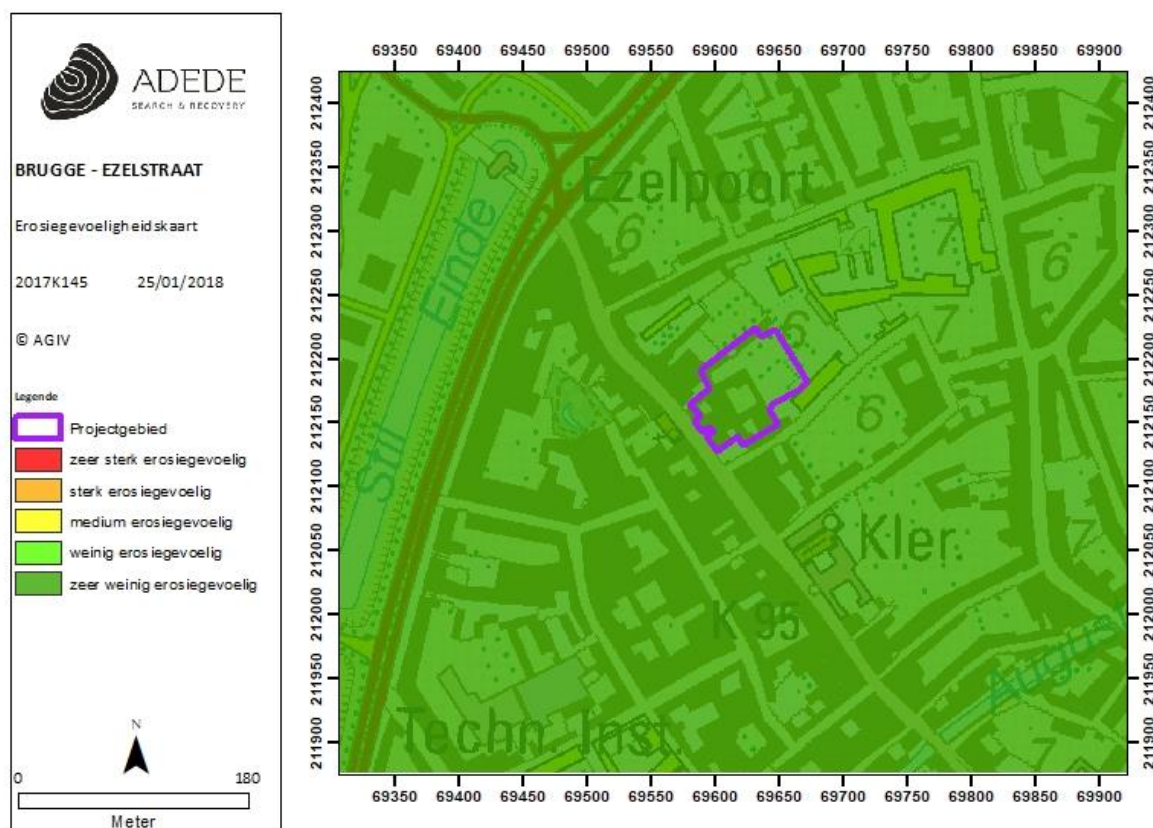
Op de potentiële bodemerosiekaart per perceel is geen informatie voorhanden in de onmiddellijke omgeving van het onderzoeksgebied. De zeer ruime omgeving van Brugge wordt voor het leeuwendeel gekarteerd als verwaarloosbaar met enkele percelen met een zeer laag potentieel op bodemerosie.

Figuur 7. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart.

3.2.3.3 Erosiegevoeligheid

Het onderzoeksgebied is benoemd als zijnde van erosiegevoeligheid klasse 1, wat wil zeggen dat het **zeer weinig erosiegevoelig** is.

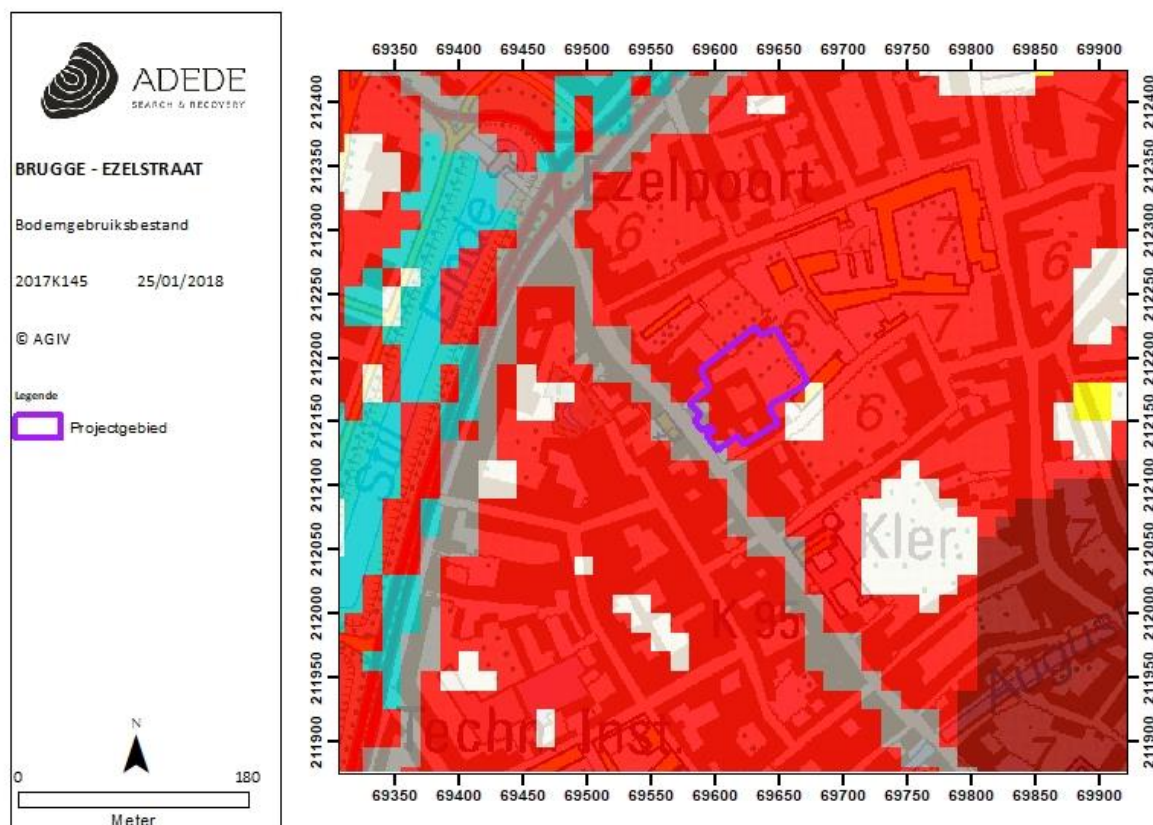

Figuur 8. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart.

3.2.3.4 Landgebruik

Om het landgebruik ter hoogte van het onderzoeksgebied na te gaan werd gebruik gemaakt van het bodemgebruiksbestand, opname 2001. Hierop valt te zien dat het onderzoeksgebied als volgt gekarteerd staat:

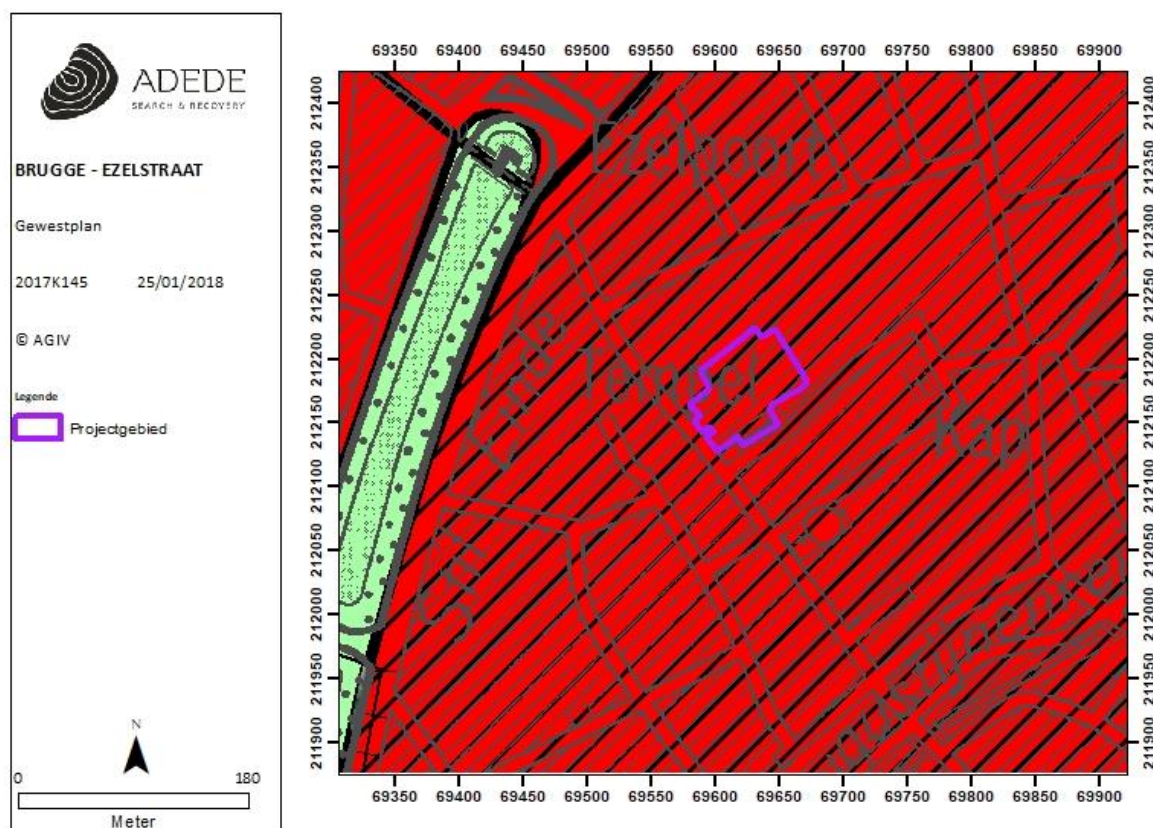
- **Akkerbouw (wit):** Hierbij wordt de bodem gebruikt in rotatiesystemen waarbij jaarlijks gewassen worden geoogst, inclusief braakland. Gezien de ligging binnen een stad gaat het hier hoogstwaarschijnlijk om braakliggende gronden of gronden in gebruik als tuinen.
- **Gewestweg (donkergrijs):** De bodem is verhard door wegen die gecatalogeerd zijn als gewestweg.
- **Andere bebouwing (rood):** Het grootste deel van het gebied wordt bedekt door structuren zoals gebouwen, wegen en artificiële oppervlakten. Tussen 30 en 80% van de bodem is verhard.

Figuur 9. Situering van het projectgebied op het bodemgebruiksbestand.

3.2.3.5 Gewestplan

Het onderzoeksgebied is ingedeeld in als woongebied met cultureel, historische en/of esthetische waarde op het gewestplan.

Figuur 10. Situering van het projectgebied op het gewestplan.

3.3 Historische situering van het onderzoeksgebied

3.3.1 Algemene historische situering

Het projectgebied bevindt zich in het historische stadscentrum van Brugge, dat zich ontwikkelde op drie zandruggen aan de Reie, de hoofdrij die de stad doorkruist van zuid naar noord. De oudste archeologische sporen wijzen op een bescheiden Gallo-Romeinse nederzetting uit de derde eeuw nabij de huidige Dampoort. Ook elders in de stad werden sporen aangetroffen die wijzen op menselijke activiteit tijdens deze periode. Vermoedelijk bestonden er verschillende gelijktijdige of opeenvolgende bewoningskernen in de loop van de eerste tot de derde eeuw.

De oudste sporen van bewoning in Brugge werden aangetroffen nabij de Dampoort, ten noorden van de huidige binnenstad. Er werden onder andere fragmenten keramiek, resten van bouwmaterialen en een scheepswrak van Romeinse origine teruggevonden. De vondsten wijzen op een Gallo-Romeinse nederzetting uit de 3^e eeuw. De locatie houdt verband met de Duinkerke-I-transgressie, die een geul vormt waardoor het zeewater stuwt tot in de buurt van het huidige Brugge. Hierdoor werd het mogelijk om handel te drijven met Engeland en verschillende plaatsen in Gallië. Andere Gallo-Romeinse overblijfselen zijn aangetroffen in de omgeving van de Burg en aan de Zilver- en Wulpenstraat. Het ging hierbij om aardewerk, bouwmaterialen en een stuk van een verwarmingsbuis. De vondsten zijn echter te fragmentarisch om er conclusies uit te trekken. Volgens M. Ryckaert is het bestaan van verschillende gelijktijdige of opeenvolgende bewoningskernen in de loop van de 1ste, 2^e en 3^e eeuw mogelijk. Naarmate de getijdengeul verzandt, verschoven deze bewoningskernen naar het noorden ter hoogte van het “Fort Lapin”. Het is niet zo verwonderlijk dat er sporen van Gallo-Romeinse bewoning aanwezig zijn in het latere Brugge, het gebied geldt immers als een gunstige vestigingsplaats. Rond 270 drongen Germanen van over zee het Kustgebied binnen. De invasie van de Germanen en het overspoelen van de kustvlakte leidden vermoedelijk tot het verdwijnen van het “Fort Lapin”. De Duinkerke-II-transgressie spaart de zandruggen die in de huidige binnenstad grosso modo samenvallen met de as Zandstraat (Sint-Andries) – Zuidzandstraat – Steenstraat – Markt – Burg -Hoogstraat – Langestraat – Aardenburgseweg (Sint-Kruis). Deze as maakte vermoedelijk deel uit van de Romeinse verdedigingslinie Oudenburg-Aardenburg.

Onder de Franken wordt het rijk opgedeeld in drie pagi. Brugge, gelegen in de oostelijke uithoek van het rijk waar de drie pagi elkaar raken, staat rechtstreeks in verbinding met de open zee en oefent de functie van handelsnederzetting uit. Brugge behoorde ten minste toe tot twee verschillende pagi. Deze tweeledigheid blijkt ook uit de ontstaansgeschiedenis van de oudste stadskerken Sint-Salvator en

Onze-Lieve-Vrouw, respectievelijk gesticht circa 850 en 875 vanuit de rurale moederparochies Snellegem en Sijsele. De naam van de stad is etymologisch verwant met het Scandinavische woord *bryggja* wat verwijst naar een aanlegplaats of –steiger. Deze kan vermoedelijk gesitueerd worden nabij het latere marktplein en de Burg. Ten gevolge van de invallen van de Noormannen wordt een kustverdediging uitgebouwd waardoor ter hoogte van het huidige Burgplein een versterkte burcht met aarden wallen en paalwerk gebouwd wordt. Deze burcht is tevens gelegen op het knooppunt van de mogelijk Romeinse weg Oudenburg – Aardenburg en de Reie. Tijdens de 10de eeuw wordt deze burcht uitgebouwd tot een heus machtscentrum waarbij in het noordelijk deel ook een burchtkerk wordt opgetrokken. Aldus verkrijgt de burcht een tweeledige functie: een burgerlijke in de zuidelijke helft en een kerkelijke functie in de noordelijke helft. Het eigenlijke zwaartepunt van de bewoning en de locatie van de handel is te situeren aan de westkant van de Burg. De verdere ontwikkeling van de stad gebeurt in functie van de landhandel en verloopt langs de as Steenstraat – Zuidzandstraat die op een zandrug ligt aan het begin van de weg Brugge-Torhout-leper-Mesen-Rijsel. De landweg Brugge-Gent bevordert de ontwikkeling van de stad in zuidelijke richting. Rond 1100 is in dit kwartier het grootste deel van de bevolking gevestigd. In de 12de eeuw wordt de eerste stadsomwalling aangelegd waardoor Brugge zich aftekent in het omliggende platteland. Deze oorspronkelijk houten omwalling wordt in de loop van de 12de eeuw of in het begin van de 13de eeuw vervangen door steenbouw, waarvan nog een gedeelte van een halfronde versterkingstoren zichtbaar is ter hoogte van de Pottenmakersstraat. De stad zelf is toegankelijk via 6 stadspoorten waarvan de poortstraten essentiële in- en uitvalswegen vormen die later uitgroeien tot belangrijke commerciële assen.³

De tweede helft van de 12de en de 13de eeuw worden gekenmerkt door economische welvaart. Door de stormvloed van oktober 1134 ontstaan er enkele geulen waarvan de belangrijkste in zuidwestelijke richting loopt tot voorbij het latere Damme. De vorming van het Zwin zorgt voor een betere toegankelijkheid via de zee waardoor Brugge kan uitgroeien tot een belangrijke handelsmetropool. De grote bevolkingstoename die hiermee gepaard gaat leidt tot het bebouwen van braakliggende terreinen en het bouwrijp maken van percelen, zoals de omgeving van de Spiegelrei en het Oosterlingenplein die met één meter wordt opgehoogd. Hierdoor ontstaan ook nieuwe wijken buiten de eerste stadsomwalling waar zich ook enkele bedelorden vestigen aangezien hier nog voldoende ruimte is voor de bouw van ruime kloostercomplexen met bijhorende tuinen. Vanwege de lage grondprijzen komt hier ook een concentratie van arme bewoners. Aldus wordt het stadsareaal in 1275 aanzienlijk uitgebreid waarna in 1297 wordt gestart met de bouw van een tweede stadsomwalling waarvan het binnenareaal overeenkomt met het stadsareaal binnen de huidige vesten. De stad is

³ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/121224>

toegankelijk via negen stadspoorten waarvan vijf de rol van de poorten van de eerste stadsomwalling overnemen.⁴

Het onderzoeksgebied bevindt zich binnen het Ezelstraatkwartier. De Ezelstraat, gelegen aan de westelijke zijde van het onderzoeksgebied is één van de belangrijkste handelsstraten van het Ezelstraatkwartier. De Ezelstraat werd vernoemd naar zijn centrale handelspoorten. De Ezelstraat loopt grofweg zuid-noord en begint bij het einde van de Sint-Jakobsstraat met de Ezelpoort van de eerste omwalling, de Ezelbrug over de rei en loopt verder naar de Ezelpoort van de tweede stadsomwalling in het noordwesten van de stad bij de uitvalsweg naar Oostende. De straat is vermoedelijk ontstaan rond 1200. De huidige Sint-Jorisstraat, en de Vlamingdam in haar verlengde, vormen een tweede belangrijke, nagenoeg evenwijdige, as ten oosten van de Ezelstraat. Deze loopt van de vroegere Vlamingpoort en –brug, aan het einde van de gelijknamige straat, naar de ‘nieuwe’ Vlamingpoort, gebouwd in 1297. Haakse, al dan niet gebogen zijstraten verdelen de tussengebieden in ongelijke bouwblokken met vrij dichte perceelsindeling en bebouwing. Eén van die zijstraten is de Hugo Losschaertstraat, een straatnaam die voor het eerst vermeld wordt in 1305⁵ in de stadsrekeningen als ‘Hughes Losschenstrate’ en enkele jaren later, in 1310, als ‘s heer Hugo Losschaertstrate’. De naam verwijst naar een persoon van eenvoudige komaf⁶ die ofwel in deze straat woonde, ofwel één of meerdere huizen in deze straat in zijn bezit had. De familienaam ‘Losschaert’ spruit vermoedelijk voort uit het feit dat één van zijn voorouders een losschaert of scheelziend persoon was.⁷

Net zoals in de andere kwartieren hebben zich hier, na de godsdienstoorlogen en tijdens de contrareformatie, enkele al dan niet nieuwe kloosterorden gevestigd, waardoor de stadsstructuur bijwijlen grondig werd gewijzigd. Een van die nieuwe kloosterorden is de gemeenschap van de Theresianen of ongeschoeide karmelietessen. Zij vinden vanaf 1668 hun onderkomen in een nieuw gebouwd klooster met twee kloostergangen gelegen tussen (op de hoek van) de Ezelstraat en de Hugo Losschaertstraat. Vanaf 1681-1684 wordt hier ook een kerk gebouwd, die heden ten dage een functie gekregen heeft als concertzaal. Het klooster werd in 1783 opgeheven, en vanaf 1788 tot 1803 werden de zusters apostolinnen hier opgevangen. Nadien wordt het herbestemd voor militaire doeleinden: in de eerste plaats wordt het klooster heringericht als militair hospitaal. Vanaf 1850 kent het een functie als infanteriekazerne, die verschillende malen wordt uitgebreid.⁸

⁴ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/121224>

⁵ A. Schoutteet, *De straatnamen van Brugge: oorsprong en betekenis*, 1977

⁶ Het eren van personen van voornaam komaf door een straatnaam naar hem/haar te vernoemen is een praktijk die pas op het einde van de 18de eeuw in gebruik kwam.

⁷ Het woord leeft onder andere nog verder in het Franse loucher wat scheelzien betekent.

⁸ [http://www.erfgoedforumbrugge.be/Theresianenklooster%20\(Weylerkazerne\).html](http://www.erfgoedforumbrugge.be/Theresianenklooster%20(Weylerkazerne).html)

Figuur 11. De ingang tot de Weylerkazerne in de Hugo Losschaertstraat⁹..

In 1932 worden de verschillende vleugels vernoemd naar gesneuvelde (onder)officiëren waarbij het voormalige klooster de naam 'Gebroeders Van Raemdonck' krijgt toegewezen, en het gebouw in de Hugo Losschaertstraat (de huidige Middenschool) de naam 'Gebroeders Evrard'. Het volledige kazernecomplex wordt genoemd naar kapitein Weyler, de aanvoerder van de 24ste Linie. Deze eenheid was betrokken bij de veldslag bij Halen waarbij maar liefst 60% van de manschappen sneuvelde. De veldslag staat beter bekend als de Slag van de Zilveren Helmen. Kapitein Weyler zelf sneuvelde in 1918 in Zarren in de functie van majoor.¹⁰ Momenteel is de Weylerkazerne in onbruik geraakt en staan de gebouwen leeg in afwachting van een verdere ontwikkeling en bestemming.

3.3.2 Historisch kaartmateriaal

3.3.2.1 Kaart van Jacob Deventer (1559)

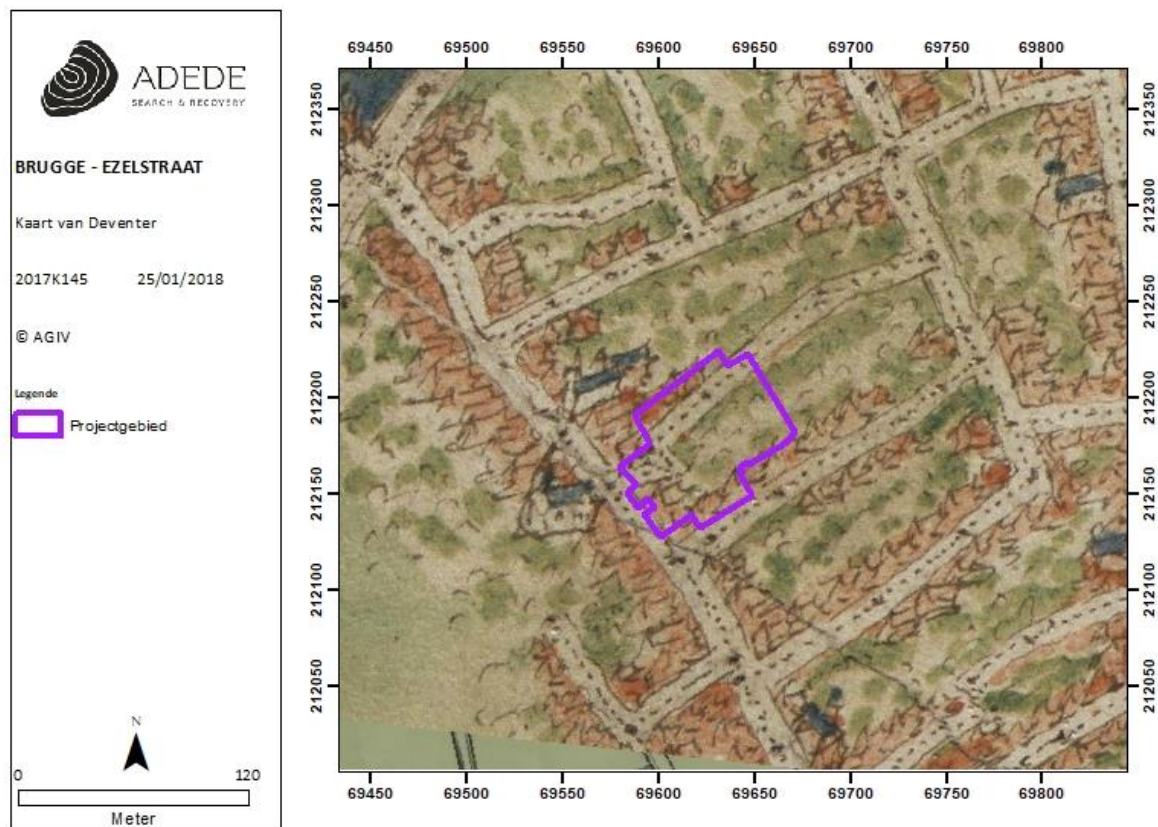
Jacob van Deventer kan de eerste wetenschappelijke cartograaf van de Nederlanden worden genoemd: hij is de eerste die niet langer de nadruk legt op het picturale karakter van een kaart, maar zich gaat focussen om het werkelijke aanzien van de stad getrouw weer te geven. Gelet op het militaire doel van deze kaarten worden het verloop van het wegennet en de verhoudingen tussen de bouwblokken minutieus aangehouden. Het is wachten tot het einde van de 18de eeuw voor vergelijkbare topografisch nauwkeurige kaarten.¹¹

⁹ [http://www.erfgoedforumbrugge.be/Theresianenklooster%20\(Weylerkazerne\).html](http://www.erfgoedforumbrugge.be/Theresianenklooster%20(Weylerkazerne).html)

¹⁰ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/82529>

¹¹ Capiteyn A., Charles L. & Laleman M.C., Historische atlas van Gent. Een visie op verleden en toekomst, Amsterdam, 2007, p. 26-27.

Op de kaart van Deventer is er duidelijk bebouwing te zien aan zowel de Ezelstraat als de Hugo Losschaertstraat. Het binnengebied staat aangeduid als groene open ruimte. In het noorden van het onderzoeksgebied staat een straat aangegeven die parallel loopt aan de Hugo Losschaertstraat en de Sint-Jorisstraat verbindt met de Ezelstraat. Deze straat is vandaag de dag verdwenen.

Figuur 12. Situering van het projectgebied op de kaart van Jacob Deventer.

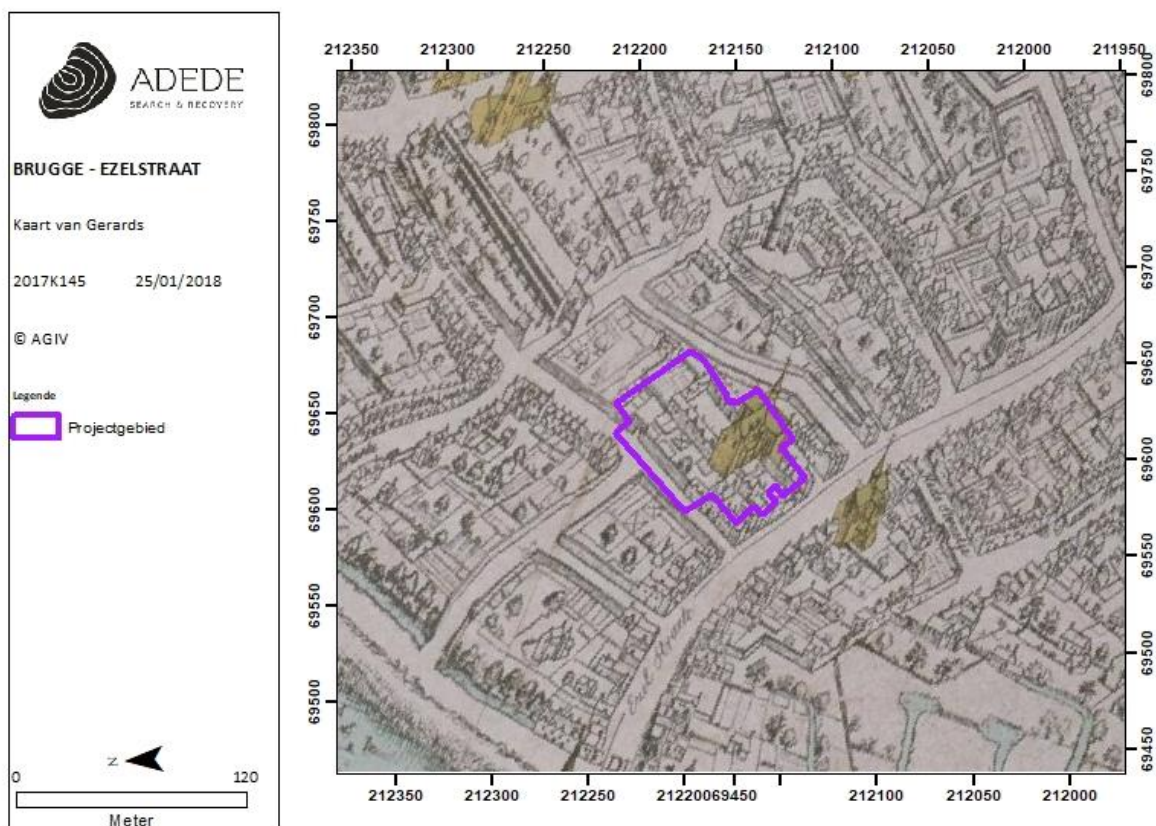
3.3.2.2 Kaart van Marcus Gerards (1562)

In 1561 kreeg Marcus Gerards de opdracht van het stadsbestuur van Brugge om de stad in kaart te brengen. Het doel was om aan handelaars aan te tonen hoe goed de stad bereikbaar was via de zee en also de economie nieuw leven in te blazen. Dit weerhield de schilder er echter niet van om, gekeken vanuit het noordwesten en in vogelperspectief, een overzicht te geven van alle historische gebouwen, stadspoorten, reien, straten, pleinen en gewone woningen uit de 16de eeuw, en dit tot in de kleinste details. Het is dan ook de meest gereproduceerde kaart van Brugge.¹² De kaart biedt een overzicht van

¹² https://nl.wikipedia.org/wiki/Marcus_Gerards

de terreinbezetting in de 16de eeuw, waarin het vandaag bewaarde stratenpatroon duidelijk aanwezig is. De bebouwing van dit essentieel residentieel gebied bestaat in hoofdzaak uit diephuizen, een aantal breedhuizen en bij uitzondering ook meer complexe huizen met bijvoorbeeld een traptoren.¹³

Het onderzoeksgebied wordt net zoals op Deventer doorsneden door een straat. Zowel aan deze straat als langs de Hugo Losschaertstraat is er geen bebouwing aanwezig ter hoogte van het onderzoeksgebied. De meeste bebouwing is te vinden aan de zijde van de Ezelstraat. Centraal binnen het projectgebied is reeds het Therisianenklooster met bijhorende kerk weergegeven. De binnentuin is reeds duidelijk zichtbaar en ten oosten van het klooster bevindt zich een open ruimte. Ten noorden binnen het projectgebied is naast de straatzijde een tuinzone zichtbaar.

Figuur 13. Situering van het projectgebied op de kaart van Marcus Gerards.

3.3.2.3 Kaart van Frans Hogenberg (1572)

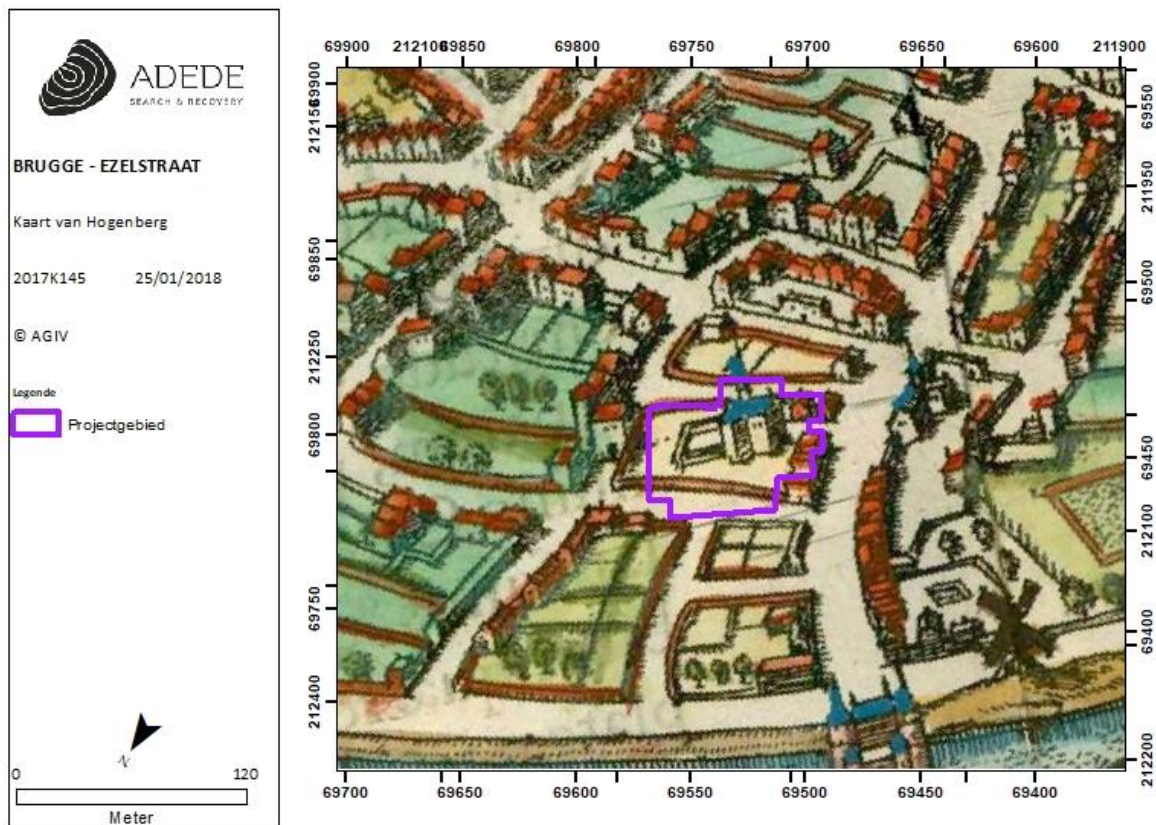
Deze kaart maakt deel uit van het stadsgezichtenboek *Civitates Orbis Terrarum*, dat Frans Hogenberg samen met Georg Braun, een kanunnik van de Dom van Keulen, in 1572 publiceerde.

¹³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2015: Ezelstraatkwartier. In Inventaris Onroerend Erfgoed. Opgehaald van <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/122089> op 22-10-2015.

Deze kaart is slechts tien jaar later dan de kaart van Gerards en toont voor het onderzoeksgebied dan ook weinig verschillen. Bebouwing is vooral aan de zijde van de Ezelstraat en de straat door het onderzoeksgebied, parallel met de Hugo Losschaertstraat is nog steeds aanwezig. Het Therisianenklooster met kerk is nog steeds aangegeven en de omliggende open ruimtes zijn voorzien van een ommuring die als scheiding met de straat dient.

Voor deze periode zijn er ook belastinggegevens bewaard gebleven in het archief van de stad Brugge, de zogenaamde 'registers van de zestendelen' die werden opgesteld vanaf 1571. De Hugo Losschaertstraat behoorde tot het Sint-Niklaaszestendeel en telde 21 huizen met gekende eigenaars en bewoners. Deze schijnbare discrepantie tussen de historische bronnen (veel huizen) en het historische kaartmateriaal (weinig tot geen bebouwing) is vermoedelijk te verklaren doordat de huizen, gelegen binnen het ommuurde areaal tussen de Hugo Losschaertstraat en de Jan Boninstraat (ten zuiden van het onderzoeksgebied), afhankelijk van hun deuropening tot de ene of de andere straat behoord zullen hebben. Wel kan er, op basis van een recent uitgevoerd doctoraatsonderzoek, uitspraak gedaan worden over de sociale status van de bewoners van de Hugo Losschaertstraat. Op basis van de evolutie van de huurwaarden in de Brugse binnenstad kan vastgesteld worden dat het onderzoeksgebied zowel in de periode 1570-1580 als in 1667 in de goedkoopste categorie wordt ingedeeld.¹⁴

¹⁴ F. Roelens & J. Huyghe, *Archeologisch proefonderzoek Hugo-Losschaertstraat 5a (Brugge), 2016, Raakvlak, Brugge*.

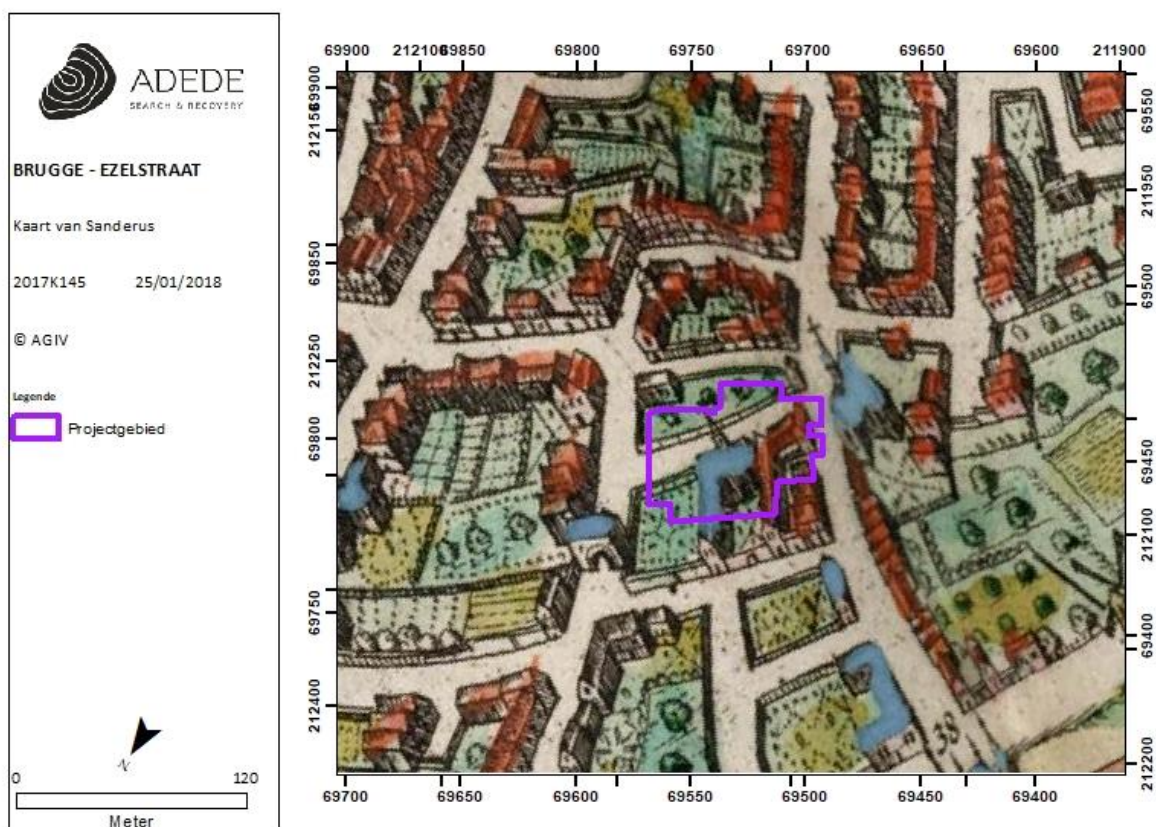

Figuur 14. Situering van het projectgebied op de kaart van Frans Hogenberg.

3.3.2.4 Kaart van Antonius Sanderus (1641)

Het magnus opus van Antonius Sanderus is de *Flandria Illustrata, sive Descriptio comitatus istius per totum terrarum orbem celeberrimi* (vertaling: Geïllustreerd Vlaanderen of een beschrijving van de beroemdste mensen van het hele gebied). Het is een historische beschrijving van tal van Vlaamse steden en gemeenten. Een lichte verschuiving ten gevolge van het georefereren van de kaart is hier zichtbaar.

Ook op de kaart van Sanderus is het projectgebied te situeren binnen een ommuurde site met centraal de Therisianenkerk en het klooster en aan de ezelstraat bebouwing die naar alle waarschijnlijkheid als woningen gebruikt werden. De zones achter het klooster zijn duidelijk ingericht als tuinen.

Figuur 15. Situering van het projectgebied op de kaart van Antonius Sanderus.

3.3.2.5 Kaart van Ferraris (1771 – 1778)

In opdracht van Keizerin Maria-Theresia en Keizer Jozef II werden de Oostenrijkse Nederlanden voor het eerst grootschalig en systematisch topografisch gekarteerd. 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten werden geklasseerd volgens bundels en vergezeld van een beschrijvende tekst om aldus de leemtes van de bestaande topografische kaarten op te vullen. Dit alles gebeurde onder leiding van generaal Joseph-Jean-François Graaf de Ferraris (1726-1814). Het resultaat was een Kabinetskaart in drie exemplaren. Het exemplaar, bestemd voor de Oostenrijkse gouverneur Karel van Lotharingen, is heden in bezit van de Koninklijke Bibliotheek Albert I te Brussel. De andere exemplaren bevinden zich in het Rijksarchief in Den Haag en het *Kriegsarchiv* te Wenen¹⁵. De Ferrarisatlas had tot doel een militaire kaart te zijn, waarbij de details niet de voornaamste zorg waren, maar eerder de algemene aanduiding van hagen, grachten, rivieren en gebouwstructuren.

Wat opvalt is dat de weg die het noorden van het onderzoeksgebied op alle voorgaande kaarten snijdt, verdwenen is. Het gebied is op deze kaart bijna volledig bebouwd. Het centrale deel beslaat een religieus gebouw en gebouwen rond een binnenkoer dat overeenkomt met het klooster van de Theresiane. Ook aan de Ezelstraat is bebouwing terug te vinden. Hier betreft het opnieuw een religieus gebouw alsook huizen. Het noorden en oosten van het onderzoeksgebied bestaat uit wat tuinderijen die mogelijks tot het klooster behoorden. De ommuring van de volledige site is niet meer waar te nemen.

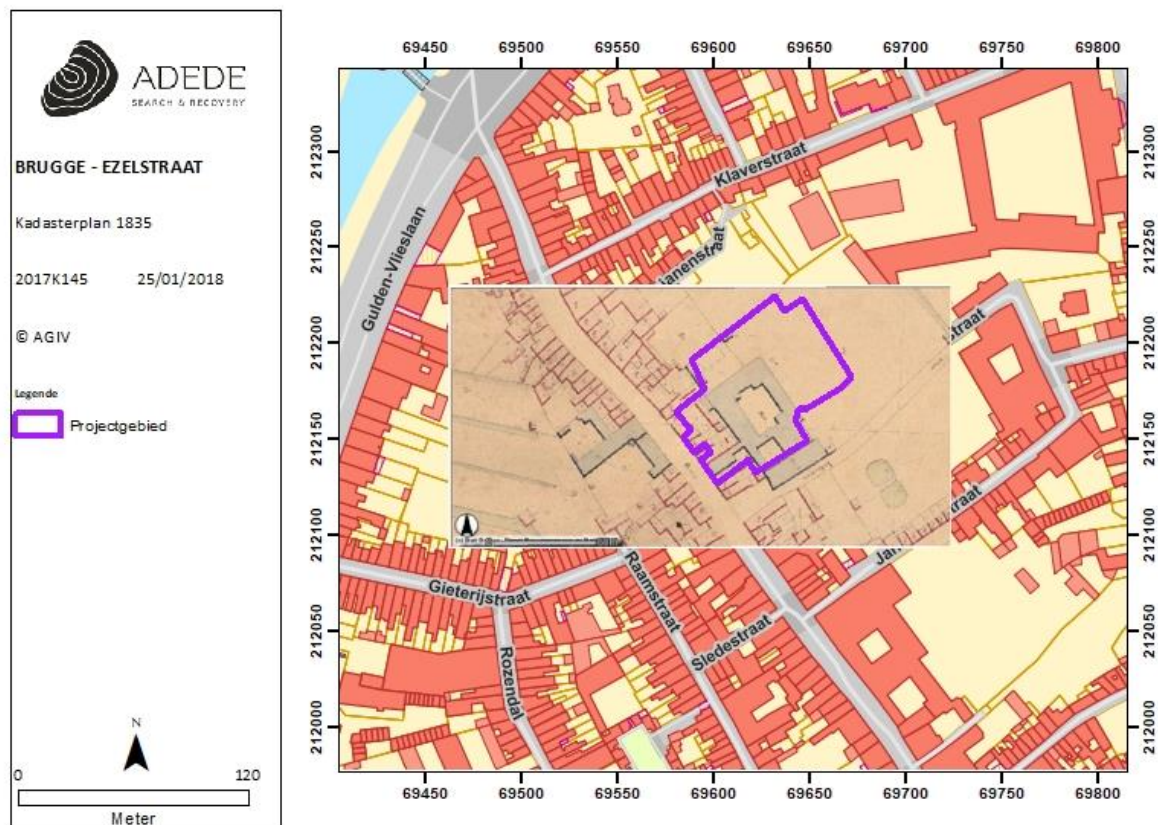
¹⁵ http://www.ngi.be/Common/ferraris_nl.pdf

Figuur 16. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.

3.3.2.6 Kadasterplan (1835)

Op het kadasterplan van 1835 is een oppervlakteplan weergegeven van het voormalige klooster en toenmalig militair hospitaal, voor het werd omgebouwd tot een militaire kazerne vanaf 1850¹⁶. Het religieus gebouw aan de Ezelstraat is verdwenen en op die plaats worden nu huizen weergegeven. De achterliggende zones zijn niet meer duidelijk te herkennen als tuinderijen maar staan als open zones aangegeven.

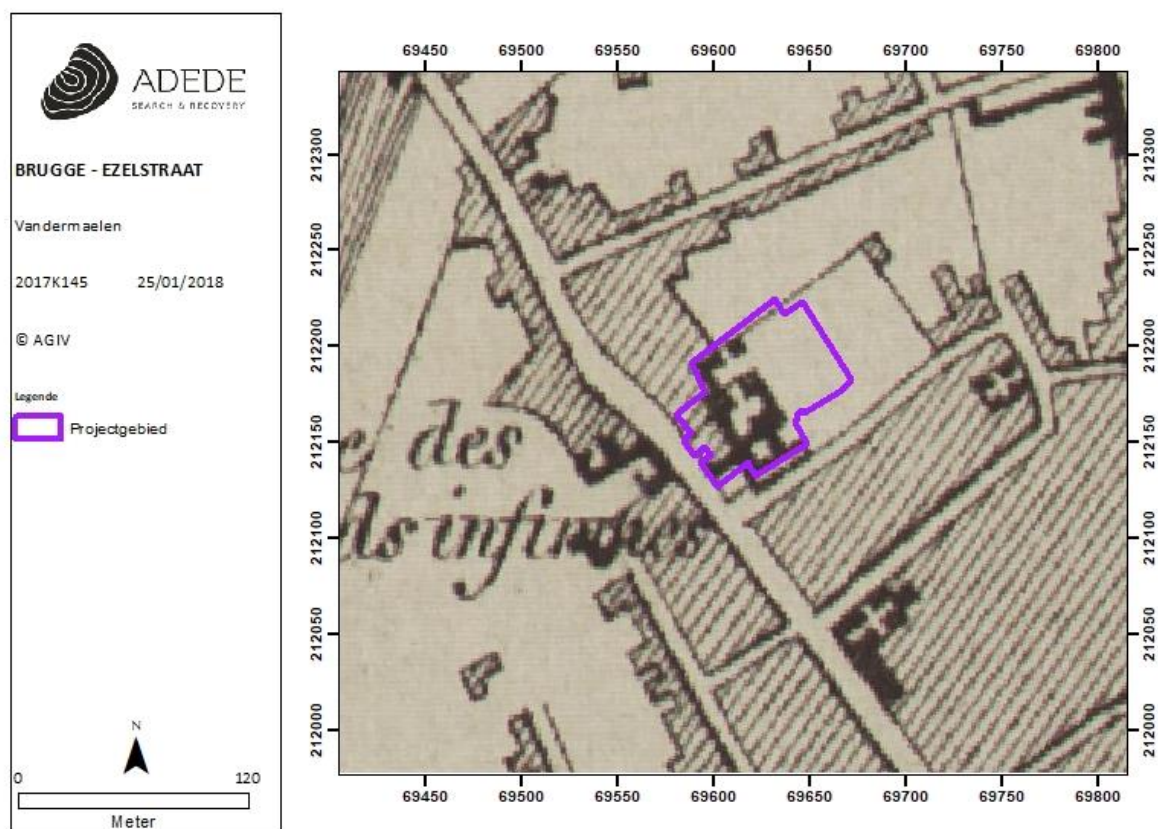

Figuur 17. Situering van het projectgebied op het kadasterplan van 1835.

¹⁶ <http://www.erfgoedforumbrugge.be/Theresianenklooster%20%28Weylerkazerne%29.html>

3.3.2.7 Topografische kaart van Vandermaelen (1846 – 1854)

Er is weinig verandering te zien op de topografische kaart van Vandermaelen in vergelijking met de voorgaande kaarten. De bebouwing is te vinden centraal en westelijk in het onderzoeksgebied. Centraal bevindt zich het klooster met twee rondgangen en in het westen huizen aan de Ezelstraat. Het oosten en noorden van het gebied is nog steeds onbebouwd op uitzondering van een klein gebouw in het noordoosten na. De functie van dit gebouw staat niet aangegeven maar de kleur doet vermoeden dat het deel uitmaakt van hetzelfde complex als het voormalige klooster dat ondertussen werd omgevormd naar een militair hospitaal.

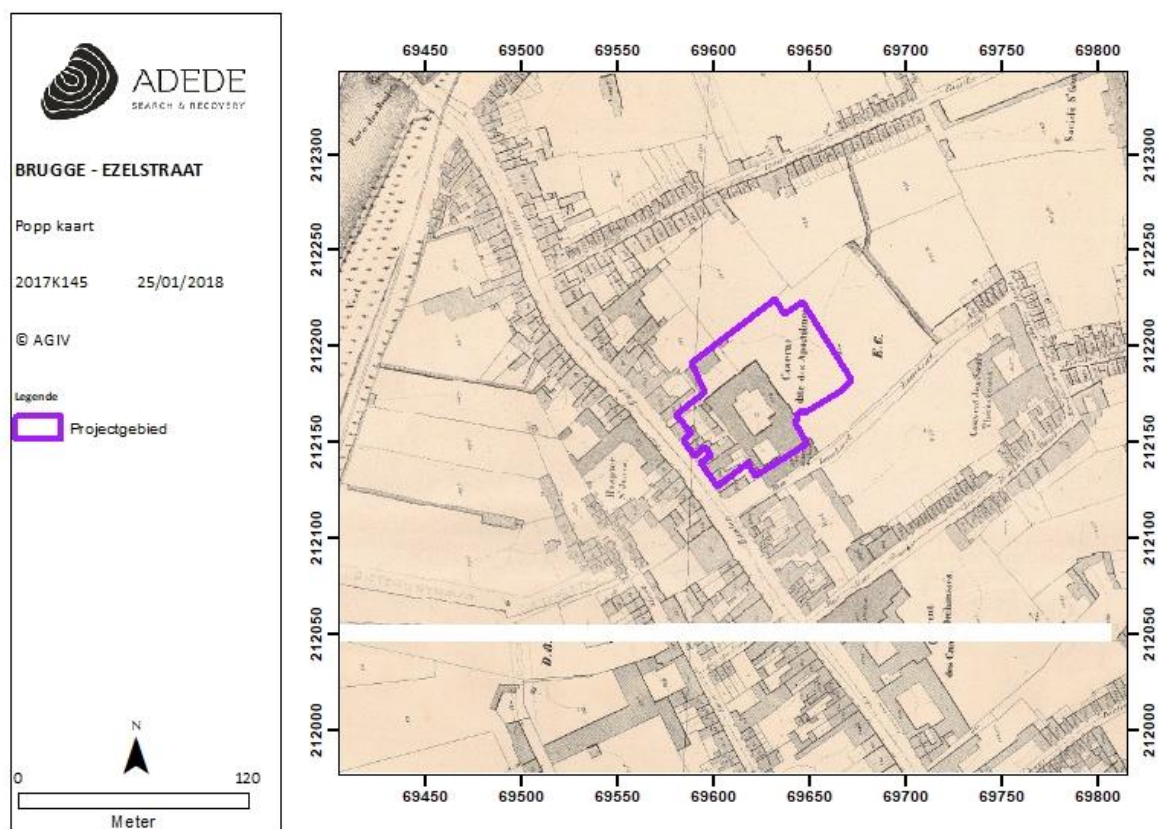

Figuur 18. Situering van het projectgebied op de kaart van Vandermaelen.

3.3.2.8 Kaart van Popp (1842 – 1879)

De Popp-kaarten zijn een verzameling kadasterkaarten die in de 19de eeuw werden uitgegeven door de Brugse drukker-uitgever Philippe Chrétien Popp. Deze kaarten waren in feite een gecommmercialiseerde versie van het toenmalige kadaster van België en bevatten dus veel gegevens over perceelsindeling, maar zonder detailwerking.

Op de kaart van Popp wordt er melding gemaakt van de ‘Caserne dite des Apostolines’. In deze periode wordt immers het Theresianenklooster, gelegen in het onderzoeksgebied, omgevormd tot militair hospitaal.

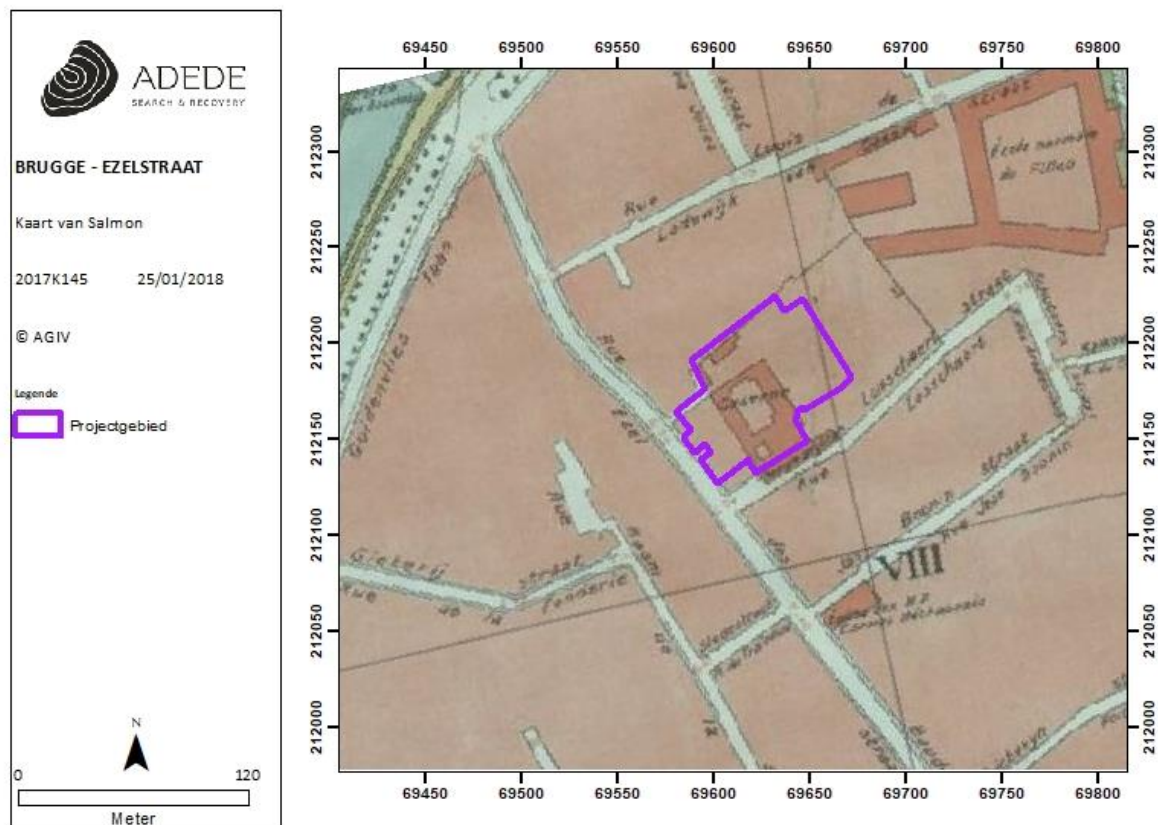

Figuur 19. Situering van het projectgebied op de kaart van Popp.

3.3.2.9 Kaart van C. Salmon (1904-1907)

Dit 'algemeen stadsplan Stad Brugge, dienst der werken' werd uitgegeven tussen 1904 en 1907 onder leiding van ingenieur van de gemeentewerken Clément Salmon.

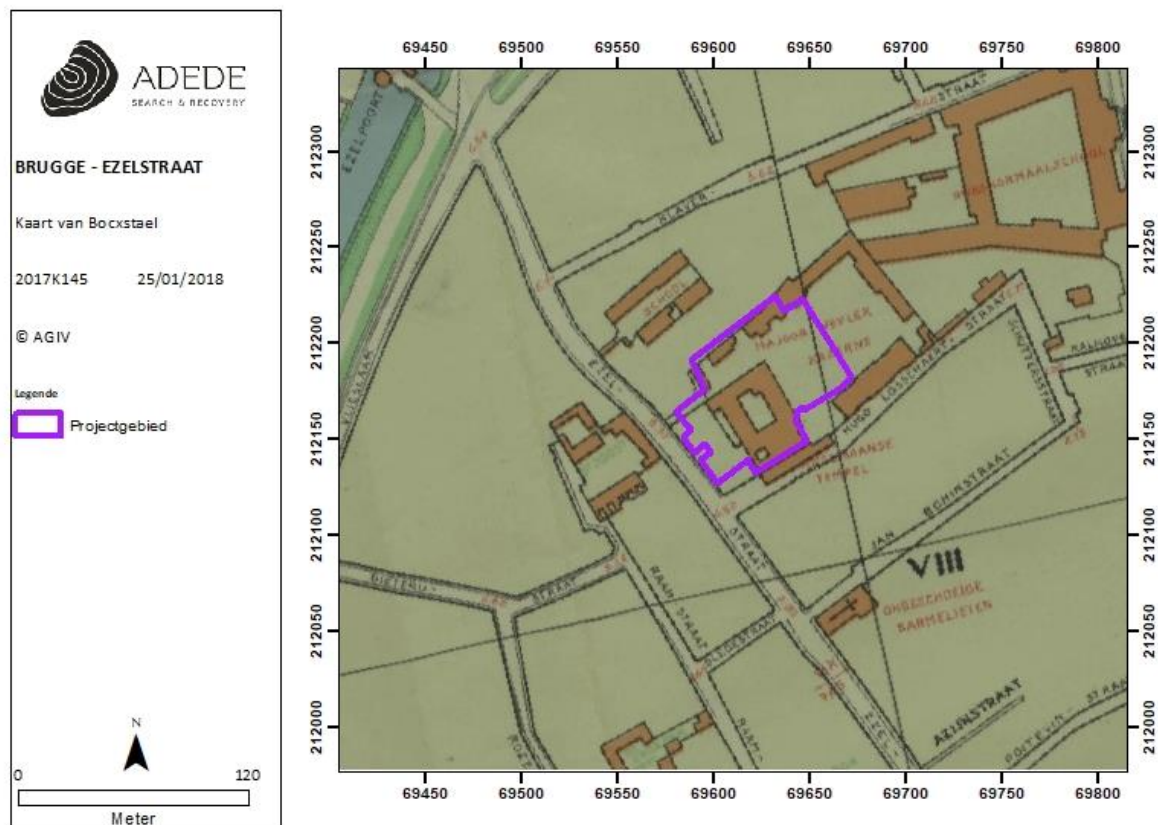
Het militair hospitaal in het voormalig klooster is getransformeerd tot volwaardige kazerne. Net ten noorden van de oude kloostergebouwen zijn tweelosstaande gebouwen aangegeven, ditmaal in meer detail dan op de voorgaande kaarten. De kloosterkerk wordt hier weergegeven als 'Anglicaanse tempel'.

Figuur 20. Situering van het projectgebied op de kaart van C. Salmon.

3.3.2.10 Kaart van Bocxstael (1953)

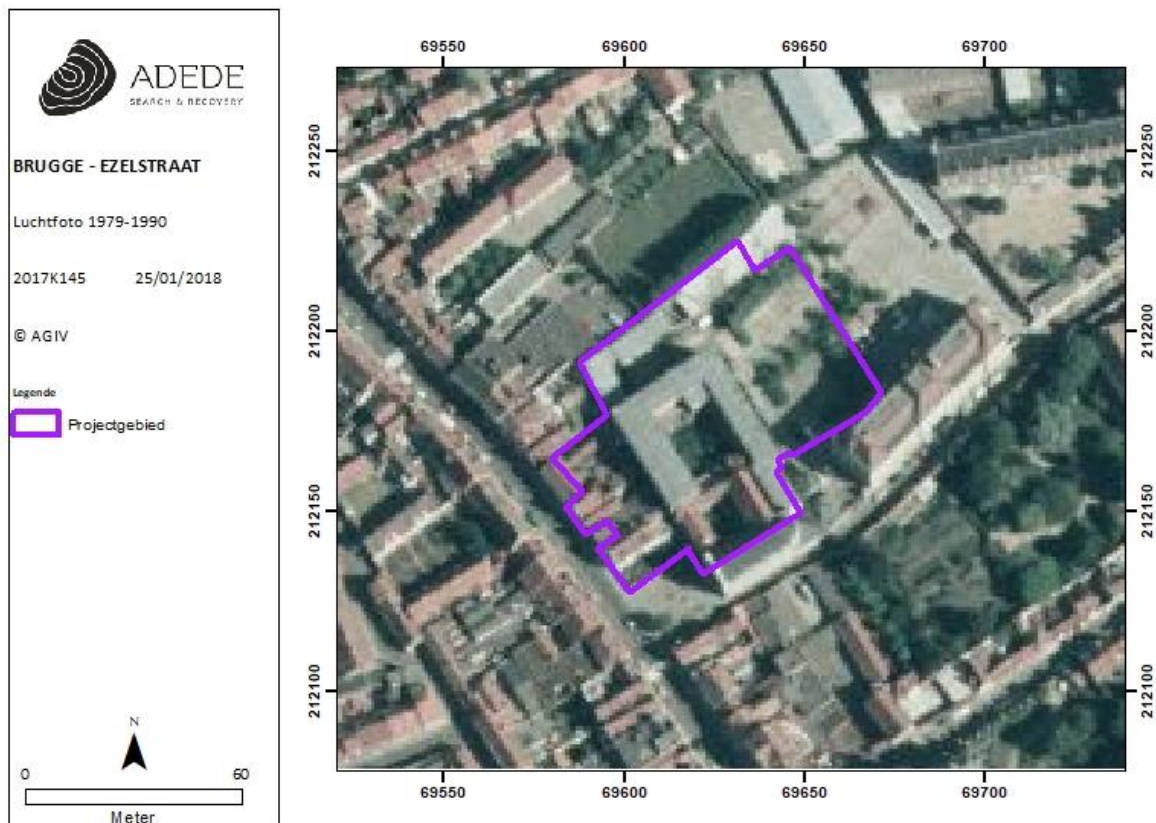
De kaart van Bocxstael geeft binnen het projectgebied grotendeels dezelfde situatie aan als de voorgaande kaarten. De kazerne met binnentuin en de losstaande gebouwen ten noorden hiervan zijn nog steeds duidelijk herkenbaar. Echter is een duidelijk verschil te zien in de zone ten noordoosten van het projectgebied waar de Weylerkazerne een duidelijke uitbreiding vertoont. De delen die reeds sinds de 16de eeuw onbebouwd zijn staan nog steeds aangegeven als onbebouwd. Echter is het hierbij niet duidelijk of deze zones verhard zijn of als tuinderijen waren ingericht.

Figuur 21. Situering van het projectgebied op de kaart van Bocxstael.

3.3.2.11 Luchtfoto's (1979-1990)

De voormalige kloostergebouwen vormen nog steeds het centrale deel van het onderzoeksgebied. In het westen zijn huizen gelegen aan de Ezelstraat. In het noorden zijn drie andere gebouwen aanwezig binnen het onderzoeksgebied. Ten noordoosten en oosten van de oude kloostergebouwen is het gebied onbebouwd maar verhard.

Figuur 22. Situering van het projectgebied op de luchtfoto's van 1979-1990.

3.4 Archeologische situering van het projectgebied

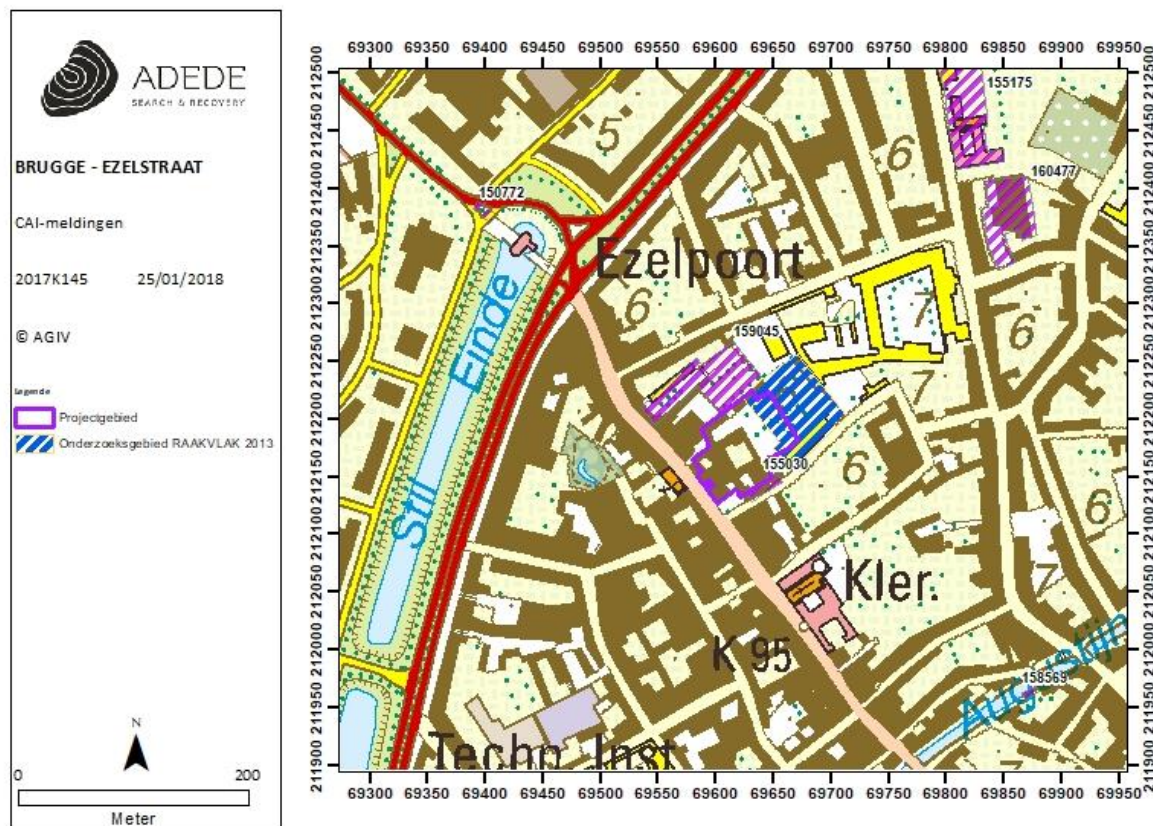
Het projectgebied bevindt zich binnen de archeologische zone 'Historische stadskern van Brugge'. Verder bevindt zich in het projectgebied **CAI locatie 155030**¹⁷ die verwijst naar een archeologisch onderzoek in de kloosterkerk waarbij drie 18de-eeuwse bakstenen grafkelders werden aangetroffen.

¹⁷ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/155030>

Dit stemt overeen met de beschikbare informatie over de Theresianenkerk. De kerk van de zusters Theresianen werd opgetrokken in 1681-1684. De plattegrond toont een éénbeukig schip van vijf traveeën, afgesloten door een halfronde apsis; ten oosten bevindt zich een aanleunende sacristie op rechthoekige plattegrond van drie traveeën en één bouwlaag. De kerk werd opgebouwd in een baksteenconstructie met verwerking van kalkzandsteen (onder meer voor plint, pilasters, topstuk en omlijstingen) en voornamelijk Massangis als restauratiesteen. De tweeledige westgevel wordt bekroond door een klokvormige top. Onderste geleding, verticaal afgeboord door gekoppelde pilasters en horizontaal door fijne waterlijsten en een opvallende vooruitspringende kroonlijst. De rondboogdeur ligt op drie treden in geriemde, natuurstenen omlijsting met gedicht rondbogig bovenlicht in soortgelijke omlijsting. Op vlak van het interieur is de noordelijke muur bewaard, ter hoogte van de tweede travee bevinden zich sporen van een voormalige deur naar aanpalende kloostergang. Het schip is overkluisd door bepleisterde, bakstenen kruisribgewelven, gescheiden door natuurstenen gordelbogen die rusten op consoles met gekoppelde en enkele engelenkopjes. De apsis onder vierledig meloengewelf, waarvan de open ring oorspronkelijk verbonden was met het klokkentorentje. Wanneer de Theresianengemeenschap in 1783 wordt opgeheven, blijft het gebouw in onbruik, tot het vanaf 1817 ter beschikking gesteld wordt voor de Protestantse, en vanaf 1820 de Anglicaanse eredienst. De naam van de kerk wordt gewijzigd in *Saint Mary's Church*. In 1962 wordt het gebouw geclassificeerd als beschermd monument en in 1983-1985, na een grondige restauratie, ingericht als orgel- en concertzaal waardoor het gebouw vandaag de dag gekend staat als de *Jozef Ryelandtzaal*.

Ten noordwesten van de kerk bevindt zich het voormalig Theresianenklooster, gelegen achter de bebouwing van Ezelstraat nummers 58-68; toegankelijk via Hugo Losschaertstraat nummer 3 en een doorgang tussen Ezelstraat nummers 68-70. Van het Theresianenklooster is een kleine kloostergang bewaard, palend aan de kerk. Ten noordwesten een tweede grotere kloostergang en in de oost-oksel van beide panden, de kapittelzaal op een rechthoekige plattegrond. De kloostergebouwen zijn opgemaakt uit baksteen, op plint van natuurstenen blokken, daarnaast is natuursteen ook gebruikt voor enkele segmentbogige vensteromlijstingen. Het 17^e-eeuwse pand is onderkelderd en bevatte oorspronkelijk twee bouwlagen, in de loop van de 19^e en 20ste eeuw is het verhoogd met een 3^e bouwlaag. Het interieur van het klooster bestaat uit kelders met graat- en tongewelven; onder de kapittelzaal liggen graatgewelven, gescheiden door gordelbogen op een centrale pijler en wellicht later ingebouwde consoles in de zijwanden. De pandgangen zijn overwelfd door graatgewelven. Er is een grote kloosterhang met later trappenhuis in de noordoostelijke hoek van de voormalige kloostertuin. De kapittelzaal is aan de zuidzijde voorzien van een centrale nis geflankeerd door twee gedichte,

barokke deorumlijstingen. De vloerconstructies, ruimte-indeling en bouwlaag zijn totaal gewijzigd bij de verbouwing tot een kazerne¹⁸¹⁹.

Figuur 23. Situering van enkele CAI locaties in de omgeving van het projectgebied.

3.4.1 CAI locatie 159045 & vlakdekkende opgraving Klaverstraat

Ten noorden van het onderzoeksgebied bevond zich het Elisabethklooster, gelegen tussen de Ezelstraat, Klaverstraat en Hugo Losschaertstraat. Dit klooster werd in 1518 omgevormd tot een school voor arme meisjes wat zorgde voor de bijnaam 'De Arme Maegdekensschool'.²⁰ In november 2011 voerde Raakvlak een archeologisch vooronderzoek uit op deze locatie en werden bakstenen funderingsresten aangetroffen die in verband gebracht konden worden met het klooster en de school. Het oostelijk deel van het terrein was vermoedelijk kloostertuin en werd vlakdekkend opgegraven in 2016 door ADEDE bvba. Het opgravingsverslag van deze opgraving is echter nog niet gepubliceerd.

¹⁸ Bruynseraede R., 2002. Krijgsgasthuizen in Brugge, deel 3, in: 'Brugse gidsenkroniek XXXV, 90-106.

¹⁹ Bruynseraede R., 2002. Krijgsgasthuizen in Brugge, deel 5, in: 'Brugse gidsenkroniek XXXV, 130-144

²⁰ <https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/159045>

Hierbij werd eerst de ophogingslaag waargenomen. Onder de ophogingslaag, in het pleistocene zand, waren sporen aanwezig die samenhangen met bewoning voorafgaand aan de ophoging. Het betreft in hoofdzaak paalkuilen en enkele afvalkuilen. Deze sporen dateren waarschijnlijk uit de 10de of 11de eeuw na Christus; de prestedelijke periode in Brugge. De sporen bevonden zich in de westelijke helft van het onderzochte terrein op een hoogte van ongeveer 4,5m TAW. Aan de oostkant bevond zich een noord-zuid georiënteerde zonk/laagte, die voorafgaand aan de 14de-eeuwse ophogingslaag bewust opgehoogd en genivelleerd werd. Deze laagte liep zowel oostelijk als zuidelijk het gebied uit. De 11de-eeuwse bewoningsporen bevonden zich dus op een zandrug aan de westzijde van deze zonk.

3.4.2 Archeologisch vooronderzoek Raakvlak Hugo Losschaertstraat²¹

In 2013 werd door Raakvlak een archeologisch onderzoek gevoerd ter hoogte van de Hugo Losschaertstraat nr. 5. Een deel van het onderzochte terrein overlapt met het huidige projectgebied. Meer bepaald in de zone van werkputten 1,2 en 5. Dit onderzoek werd niet opgenomen in de Centraal Archeologische Inventaris en omvatte 6 proefputten/kleine sleuven.

²¹ Roelens F. & Huyghe J., 2016. *Archeologisch proefonderzoek Hugo-Losschaertstraat 5a (Brugge) Raakvlak, Brugge.* & De Smaele B., Pieters H., Claeys S., Cattrysse A. & Benjamins M., 2016, *Archeologienota Hugo Losschaertstraat te Brugge (West-Vlaanderen)*, ADEDE Archeologisch Rapport 72, Gent.

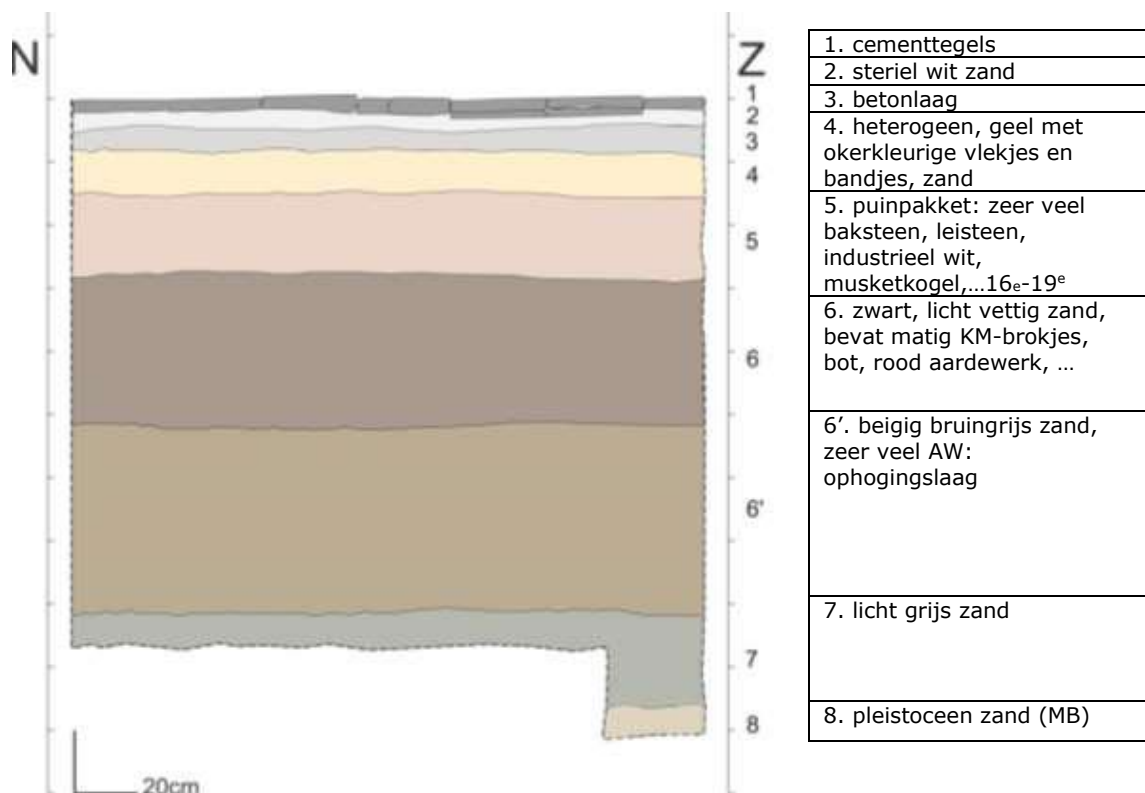

Figuur 24. Overzichtskartaal proefputten Raakvlak, ©Raakvlak.

De resultaten in deze verschillende werkputten zijn vrij gelijkaardig en kunnen algemeen beschreven worden. Onder de verharding van de speelplaats en de daarvoor aangevoerde lagen stabilisé bevindt zich vanaf een diepte van 55cm onder de verharding een ophogingspakket of afvallaag bestaande uit vettig (donker)grijs zand met een vrij organische component. Op basis van de vrij grote hoeveelheid aardewerk en enkele metaaldetectievondsten die hierin werd teruggevonden kan dit pakket gedateerd worden in de late middeleeuwen, meer bepaald tussen 1350 en 1550. Gelet op de eerder ruime accumulatieperiode wordt deze laag geïnterpreteerd door Raakvlak als een geleidelijke

ophogingslaag en niet als een eenmalige dump. Anderzijds is van andere locaties in Brugge bekend dat hier wel in een vrij kort tijdsbestek grondverbetering werd uitgevoerd, met het oog op het bewoonbaar maken van de lageregelegen buitengebieden. Het is mogelijk dat deze ophooglaag met zo een doelstelling in redelijk kort tijdsbestek tot stand is gekomen. De ophogingslaag is ontstaan in stedelijke context, maar in onbebouwd gebied, een tuinderij of achtergebied. De archeologische waarde van de ophogingslaag is beperkt, zij biedt niet voldoende contextuele informatie waarmee specifieke vragen over de ontwikkelingsgeschiedenis van Brugge beantwoord kunnen worden. Niet uit te sluiten is dat zich in dit ongebouwde gebied sporen bevinden als afvalkuilen of waterputten gerelateerd aan bewoning aan de Hugo Losschaertstraat of een andere aanliggende straat, die wel een relevante context bieden.

In één werkput kon de quataire laag (moederbodem) bereikt worden, met name in het oosten van het onderzoeksgebied bij de fietsenstalling, waar op een diepte van 1,95m ten opzichte van de verharding (ongeveer 4,15 m TAW) in een zeer klein hoekje het Pleistoceen zand werd aangesneden, onmiddellijk onder het laatmiddeleeuwse ophogingspakket. (profiel 3 in werkput 4 (zie figuur 23))

Figuur 25. Profiel 3 in werkput 4, ©Raakvlak.

In de andere werkputten, die tot eenzelfde diepte werden uitgegraven, werd dit Pleistoceen zand nog niet bereikt, mede door het opkomende grondwater konden de proefputten niet dieper worden aangelegd. Het plangebied loopt conform het Digitaal Hoogtemodel van west naar oost af. De hoogte aan de westzijde is ongeveer 6,6 m TAW, aan de oostzijde ongeveer 6,1 m TAW. Aangezien de werkputten tot 2 meter onder maaiveld zijn aangelegd, betekent dit dat op een hoogte van 4,6 m TAW aan de westzijde nog geen pleistocene moederbodem aanwezig is.

Bewoningssporen uit oudere perioden dan de middeleeuwen komen in Brugge sporadisch voor. Er zijn wel aanwijzingen voor bewoning in de Romeinse tijd en mogelijk ook late ijzertijd, waarbij Brugge aan de rand van een getijdegebied lag en aan de noordwestzijde door een getijdegeul in de kustvlakte toegang bood tot de Noordzee. De kustvlakte werd gekenmerkt door kreken en drassige gebieden. Gezien de diepte waarop in een put in het plangebied het pleistoceen zand werd aangetroffen lag ook het onderzoeksgebied hier op een oorspronkelijk laag en natter deel van het landschap. Door de hoge grondwaterstand is er bij dit vooronderzoek eigenlijk niet onder de middeleeuwse ophogingslaag gekeken, waardoor er ook geen sporen zijn aangetroffen die ouder zijn dan deze ophogingslaag. Op basis van historische bronnen wordt er pas bewoning verwacht ná de aanleg van de tweede stadsomwalling (1297-1299). De straatnaam Hugo Losschaertstraat wordt in 1305 voor de eerste keer vermeld. Mogelijk dat de ophogingslagen die zijn aangetroffen samenhangen met het bewoonbaar maken van het gebied na de tweede stadsomwalling.

Vermeldenswaardig is de vaststelling door Raakvlak dat een deel van het onderzoeksgebied ernstig verstoord is. In werkput 3, helemaal aan de noordkant van het plangebied, werd in de proefput een brede, diepe kuil aangesneden die gevuld was met grote hoeveelheden recent bouwpuin zoals industrieel vervaardigde bakstenen en dakpannen. De bodem bleek verstoord te zijn tot een diepte van 1,80m ten opzichte van de verharding. Dit spoor kan geïnterpreteerd worden als uitbraakspoor: het kan in verband gebracht worden met de afbraak van gebouwen die behoord hebben tot de Weylerkazerne. Deze gebouwen staan aangeduid op de kaart van G. Bocxstael uit 1953 (cf. supra) en ook in het opgaande muurwerk van de nog aanwezige gebouwen is duidelijk te zien dat een deel van de muren werd afgebroken. Hieruit concludeerde Raakvlak dat, naar analogie met deze proefput, de bodem over de ganse strook waar het vroegere kazernegebouw stond, hoogstwaarschijnlijk verstoord zal zijn (zie figuur 24).

Proefput 6 was eveneens aan de noordzijde van het plangebied gelegen en bevatte tot een diepte van ruim 1 meter onder maaiveld vrij recent bouw materiaal. Het betrof hier gezien de gelaagdheid van de vulling niet een uitbraakspoor. Wel is het waarschijnlijk dat net als bij put 3 dit materiaal samenhangt met de afbraak van een deel van de Weylerkazerne.

Op basis van deze vaststellingen werd derhalve geen vervolgonderzoek geadviseerd.²² Aangezien de verstoring niet door de ophogingslaag heen is gegaan, betekent dit dat oudere sporen onder de ophogingslaag wel bewaard kunnen zijn gebleven. Mochten er aanwijzingen zijn voor het voorkomen van oudere archeologische resten in het pleistocene zand in het van oudsher onbebouwde deel van het plangebied, dan kan het noodzakelijk zijn ter plaatse van de als verstoorde aangeduide zones te kijken of de sporen zich tot in die zones uitstrekken.

3.4.3 Overige CAI locaties

CAI locatie 160477 betreft een proefsleuvenonderzoek waarbij een beperkt aantal laat-middeleeuwse sporen werd aangetroffen. Het betreft 6 puinsporen of afvallagen en 2 restanten van mestkuilen waarin fragmenten van een vuurklok, een haardtegels in rood aardewerk, een groot fragment van een drinknap in Siegburg-steengoed, twee gespen en een munt werden teruggevonden.²³

CAI locatie 155175²⁴ verwijst naar een werfbegeleiding waarbij verschillende archeologische sporen werden aangetroffen, die echter slechts kortstondig onderzocht konden worden. Er wordt melding gemaakt van een met planken afgelijnde afval- of beerput in de zuidwestelijke hoek van het opgegraven terrein. De afvalkuil was opgevuld met aardewerk en lederresten. Verder werden nog fragmenten van kruikamforen in rood aardewerk met glazuur aan de binnenkant aangetroffen die afkomstig zouden zijn van het Iberisch schiereiland.²⁵

CAI locatie 150772 heeft betrekking op enkele bouwkundige elementen uit de Nieuwe Tijd. Het betreft een restant van een overwelling, opgebouwd uit 3 lagen bakstenen met kalkmortel. De overwelling overspant een afstand van 6m over de dubbele gracht rond de stad. De overwelling ligt in het verlengde van de nog bestaande brug voor de Ezelspoort.

²² F. Roelens & J. Huyghe, 2016, pp. 31-32.

²³ <https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/160477>

²⁴ <https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/155175>

²⁵ B. Hillewaert, *Stadsarcheologisch onderzoek te Brugge (W.-VI.)*, in *Archaeologia Medievalis* 16.1, 1993.

4 Besluit

4.1 Archeologische verwachting

Op basis van het beschikbare en geraadpleegde bronnenmateriaal kon binnen het bureauonderzoek de aan- of afwezigheid van een archeologische site of relevantie archeologische overblijfselen binnen de contouren van het projectgebied niet met volledige zekerheid worden aangetoond. Wel is het mogelijk om een archeologische verwachting naar voor te schuiven, teneinde een antwoord te kunnen bieden op de gestelde onderzoeksvragen.

Aan de hand van de geraadpleegde cartografische bronnen kan vastgesteld worden dat het projectgebied zich tot de late middeleeuwen aan de rand van het stadscentrum bevond, waar groenzones geen uitzondering waren. Vanaf de 17^e eeuw treed hier echter een grote verandering op en wordt de stad binnen de stadsgrachten volgebouwd. Bebouwing op het projectgebied is in de 16^e eeuw voornamelijk gelokaliseerd langsheen de Ezelstraat en Hugo Losschaertstraat. Dit beeld verandert echter met de bouw van het Theresianenklooster en de Theresianenkerk, vanaf dit moment raakt het centrale deel van het projectgebied volledig bebouwd met uitzondering van enkele binnentuinen. Op de Ferrariskaart en de kaarten nadien is het mogelijk om de bebouwing binnen het projectgebied meer gedetailleerd te onderzoeken, hieruit kan men afleiden dat het noordelijke deel van het projectgebied met enige zekerheid tot begin de 20ste eeuw onbebouwd blijft waaraan enkele gebouwen werden opgericht als uitbreiding van de Weylerkazerne. Op de orthofoto uit 1979-1990 is te zien hoe een deel van het projectgebied nog steeds onbebouwd is, maar wel verhard is als deel van de “Middenschool Brugge Centrum”.

De beschikbare historische bronnen scheppen meer duidelijkheid in de aard van de bebouwing. Op het projectgebied zelf betreft het de Theresianenkerk en het Theresianenklooster, beide werden gesticht in de 2^e helft van de 17^e eeuw. Aanpalend aan het onderzoeksgebied bevindt zich het Elisabethklooster, dit klooster werd in 1518 omgevormd tot “De Arme Maegdekensschool”. Men kan dus stellen met enige zekerheid stellen dat bebouwing zich voor deed vanaf begin 16^e eeuw.

De beschikbare archeologische informatie is tweeledig, enerzijds zijn er de meldingen in Centraal Archeologische Inventaris die voornamelijk gewag maken van laat-middeleeuwse en post-middeleeuwse sporen. Het gaat hierbij om verschillende vondstcategorieën, bouwkundige elementen en enkele mestkuilen. Anderzijds is er de opgraving die werd uitgevoerd door ADEDE bvba in 2016, daaruit kwamen sporen naar voor die gedateerd worden in de 10^e en 11^e eeuw. Het betrof in

hoofdzaak paalkuilen (die een mogelijke plattegrond suggereerden) en afvalkuilen. Dergelijke sporen bieden een inzicht in de bewoning buiten de stadsomwalling van Brugge, voorafgaand aan de middeleeuwse stadsuitbreiding. Naast deze grondsporen werden tevens enkele grafcontexten aangetroffen.

Op basis van de bureaustudie kon een specifieke archeologische verwachting naar voor geschoven worden. Voor het gehele projectgebied geldt een eerder hoge verwachting op het aantreffen van vol- en laatmiddeleeuwse bewoningssporen en bijhorende archeologische overblijfselen. Echter worden op de hogere delen van het terrein tevens sporen uit de prestedelijke periode (10de-11de eeuw) verwacht. Ook geldt een eerder hoge verwachting op het aantreffen van grafcontexten gerelateerd aan de kloostergebouwen. Gezien de stand van het archeologisch onderzoek ter hoogte van de onmiddellijke omgeving van het projectgebied biedt het projectgebied tevens de mogelijkheid voorgaande onderzoeken in een ruimere context te plaatsen alsook kunnen eventuele sporen en archeologische resten ter hoogte van het projectgebied in een ruimere context geplaatst worden. Er geldt dus bijgevolg een eerder hoge archeologische verwachting ter hoogte van het projectgebied en een significant potentieel op kennisvermeerdering bij eventueel verder onderzoek.

4.2 Onderzoeksvragen

- **Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied?**

De onderzochte historische, landschappelijke, cartografische en archeologische data tonen aan dat het onderzoeksgebied een zeer hoog archeologisch potentieel heeft vanaf de volle middeleeuwen. Voor oudere periodes is de verwachting in Brugge over het algemeen eerder laag, wel dateren de oudste nederzettingssporen in Brugge uit de 3^e eeuw. Brugge komt pas ten volle tot ontwikkeling vanaf de 10^e eeuw, in de 13^e eeuw wordt vervolgens de Ezelstraat aangelegd en komt het Ezelskwartier tot bloei. Het archeologisch potentieel stijgt dus aanzienlijk vanaf de aanleg van de Ezelstraat, het Theresianenklooster en Elisabethklooster. Echter toont recent archeologisch onderzoek op percelen grenzend aan het projectgebied dat op deze locatie hoogstwaarschijnlijk ook in de prestedelijke periode (10de-11de eeuw) bebouwing aanwezig was. Hier werden immers paalsporen aangetroffen die mogelijk gezien kunnen worden als deel van een gebouwplattegrond. Gezien de ligging van deze sporen op de hogere delen binnen het reeds opgegraven terrein geldt ook voor het projectgebied (dat zich eerder op een lokale verhoging binnen de microtopografie bevindt) een verhoogde verwachting op het aantreffen van dergelijke grondsporen. Verder werden op aangrenzende percelen tevens

grafcontexten teruggevonden. De mogelijkheid bestaat dat ook ter hoogte van het projectgebied grafcontexten aangetroffen worden.

- **Zijn er archeologische sites met relevante cultuurhistorische waarde gekend op of in de omgeving van het onderzoeksgebied?**

Grenzend aan het onderzoeksgebied bevindt zich een archeologische site. Het betreft een kloosterkerk, waarbij drie 18^e-eeuwse bakstenen grafkelders zijn aangetroffen. De kerk en de restanten van de grafkelders bevinden zich net buiten het onderzoeksgebied, maar de kerk waarbinnen deze gevonden werden maakt wel deel uit van het centrale gebouwencomplex binnen het onderzoeksgebied. De kerk behoorde toe aan de zusters Theresianen en werd opgetrokken in 1681-1684. Ten noorden van en aanpalend aan het projectgebied bevindt zich eveneens een archeologische site, die in 2016 werd opgegraven. Het gaat hier om het Elisabethklooster, waarbij tevens sporen uit de 10^e of 11^e eeuw (prestedelijk) naar voor kwamen. Overige CAI-meldingen in de omgeving van de site wijzen vooral op laat- en post-middeleeuwse sporen, hierbij kwamen verschillende vondstcategorieën aan het licht.

- **Hoe evolueerde het historisch landgebruik van het onderzoeksgebied**

De vroegste bronnen die voorhanden zijn wijzen er op dat de Ezelstraat aangelegd werd begin 13^e eeuw. Uit de opgraving, uitgevoerd door ADEDE bvba, in 2016 kwamen echter sporen naar voor uit de 10^e – 11^e eeuw. Op de oudste cartografische bronnen is te zien hoe het projectgebied zich aan de rand van het stadscentrum bevindt, binnen de stadsgrachten. Langsheen de stadsranden bevinden zich nog enkele groene gebieden, zo is te zien dat het noordelijke deel van het projectgebied op de kaart van Deventer als groenzone is aangeduid. Op de kaart van Marcus Gerards, die drie jaar later is gepubliceerd zijn dergelijke groene gebieden echter volledig verdwenen en lijkt de stad al grotendeels volgebouwd. De bebouwing is voornamelijk gelegen langsheen de straatkant. Daarnaast is te zien hoe het binnengebied dienst doet als tuinderij of binnentuin. Op de Ferrariskaart is te zien hoe het gebied achter de bebouwing ingedeeld is in verschillende groene percelen. Op het Kadasterplan zijn deze groene percelen niet meer zichtbaar. De binnentuinen blijven echter bestaan tot op de meest recente kaart (Salmon, 1904-1907) en zijn heden ten dage nog steeds aanwezig binnen de Weylerkazerne.

- **Hoe evolueerde de historische bebouwing van het onderzoeksgebied?**

Archeologische bronnen suggereren een sterke mogelijkheid naar de aanwezigheid van prestedelijke bebouwing binnen de contouren van, of in de onmiddellijke omgeving van, het projectgebied. Echter is hier geen volledige zekerheid over en dient voornamelijk op latere cartografische bronnen afgegaan te worden om een beeld te krijgen van de historische bebouwing binnen het projectgebied. Deze

cartografische bronnen tonen aan dat bebouwing minstens voorkomt vanaf 1559 (kaart van Deventer). Uit de historische bronnen valt af te leiden dat op het projectgebied in 1668 een klooster gebouwd wordt, met kloostergangen tussen de Ezelstraat en de Hugo Losschaertstraat. Daarnaast wordt tussen 1681-1684 een kerk gebouwd op het projectgebied. Het klooster werd in 1783 opgegeven en nadien heringericht als militair hospitaal. Vanaf 1850 deed het dienst als infanteriekazerne die verschillende malen werd uitgebreid. De Theresianenkerk doet heden ten dage dienst als concertzaal en werd in 1985 grondig gerenoveerd.

- **Wat is de potentiële impact van de geplande werken op het cultuurhistorisch en archeologisch erfgoed?**

De geplande werken omvatten de sloop van de huizen, gelegen binnen de contouren van het projectgebied, langs de Ezelstraat en de sloop van enkele vloeren en kelderniveaus van de overige bebouwing binnen het projectgebied. Ook de verhardingen binnen het projectgebied worden uitgedaagd. Wanneer dit achter de rug is zullen ondergrondse parkeerplaatsen worden aangelegd. De geplande werken zijn van die aard dat ze eventuele archeologische sporen in het bodemarchief van het onderzoeksgebied integraal en onherroepelijk kunnen vernielen. Indien de gekende bodemopbouw in het noorden van het projectgebied in rekening gebracht wordt, kan worden aangenomen dat zich tot op minimum ca. 1,60m een laatmiddeleeuws ophogingspakket bevindt. Echter is het niet duidelijk of zich onder deze ophogingslaag nog oudere sporen (kunnen) bevinden. De ingrepen gaan dieper dan deze lagen (tot -3,6m ten opzichte van het huidige niveau van de Ezelstraat) en zullen dus eventueel oudere sporen tevens onherroepelijk vernielen. Enkel ter hoogte van de bebouwing die blijft bestaan (voormalige klooster/kazerne) gaan de geplande ingrepen niet dieper dan de reeds vastgestelde ophogingslaag. Echter toont de recente vlakdekkende opgraving ter hoogte van de percelen ten noorden van het projectgebied dat zich reeds in de eerste middeleeuwse ophogingslaag, de zogenaamde 'zwarte laag' archeologisch relevante sporen en overblijfselen manifesteren. Tijdens het vlakdekkend onderzoek werd tevens de C-horizont bereikt waarbinnen meerdere grondsporen bewaard gebleven zijn.

4.3 Besluit

Het door ADEDE bvba uitgevoerde bureauonderzoek kon aantonen dat er naar hoge waarschijnlijkheid archeologisch erfgoed op het terrein aanwezig is, en dat maatregelen aangewezen zijn, gelet op de impact van de geplande werken. De archeologische verwachting bestaat vooral voor de volle middeleeuwen en de daaropvolgende periodes, echter kunnen ook prestedelijke sporen (10de-11^{de}

eeuw) niet worden uitgesloten. Het bureauonderzoek kon echter niet voldoende informatie verzamelen over de bewaringstoestand, omvang en potentieel op kenniswinst van de archeologische site. Hierdoor kunnen nog geen uitspraken worden gedaan over de vorm van de maatregelen en de concrete aanpak. In toepassing van de criteria uit hoofdstuk §5.3 van de Code van Goede Praktijk is daarom besloten over te gaan tot een onderzoek door middel van proefsleuven en een werfbegeleiding.

5 Bibliografie

Bruynseraede R., 2002. *Krijgsgasthuizen in Brugge*, deel 3, in: 'Brugse gidsenkroniek XXXV, 90-106.

Bruynseraede R., 2002. *Krijgsgasthuizen in Brugge*, deel 5, in: 'Brugse gidsenkroniek XXXV, 130-144

Capiteyn A., Charles L. & Laleman M.C., 2007. Historische atlas van Gent. Een visie op verleden en toekomst, Amsterdam, p. 26-27.

De Smaele B., Pieters H., Claeys S., Cattrysse A. & Benjamins M., 2016, Archeologienota Hugo Losschaertstraat te Brugge (West-Vlaanderen), ADEDE Archeologisch Rapport 72, Gent.

Dhondt J., 1957. De vroege topografie van Brugge, in *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent* 11.

Marechal R., Jacobs P., De Breuck W., De Moor G., 1993. Toelichting bij de geologische kaart van België, kaartblad 13 Brugge, Brussel: Belgische Geologische Dienst.

Roelens F., Huyghe J., 2016. Archeologisch proefonderzoek Hugo-Losschaertstraat 5a (Brugge) Raakvlak, Brugge.

Schoutteet A., 1977. De straatnamen van Brugge: oorsprong en betekenis.

Gilté S., Vanwalleghem A. & Van Vlaenderen P. 2004: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Brugge, Middeleeuwse stadsuitbreiding*, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 18NB Noord, Brussel - Turnhout.

Ryckaert M., 1991. Historische Stedenatlas van België. Brugge, Brussel.

Internetbronnen

<https://cai.onroenderfgoed.be/>

[http://www.erfgoedforumbrugge.be/Theresianenklooster%20\(Weylerkazerne\).html](http://www.erfgoedforumbrugge.be/Theresianenklooster%20(Weylerkazerne).html)

<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/122089>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/121224>

http://www.ngi.be/Common/ferraris_nl.pdf

https://nl.wikipedia.org/wiki/Marcus_Gerards

6 Lijst van plannen

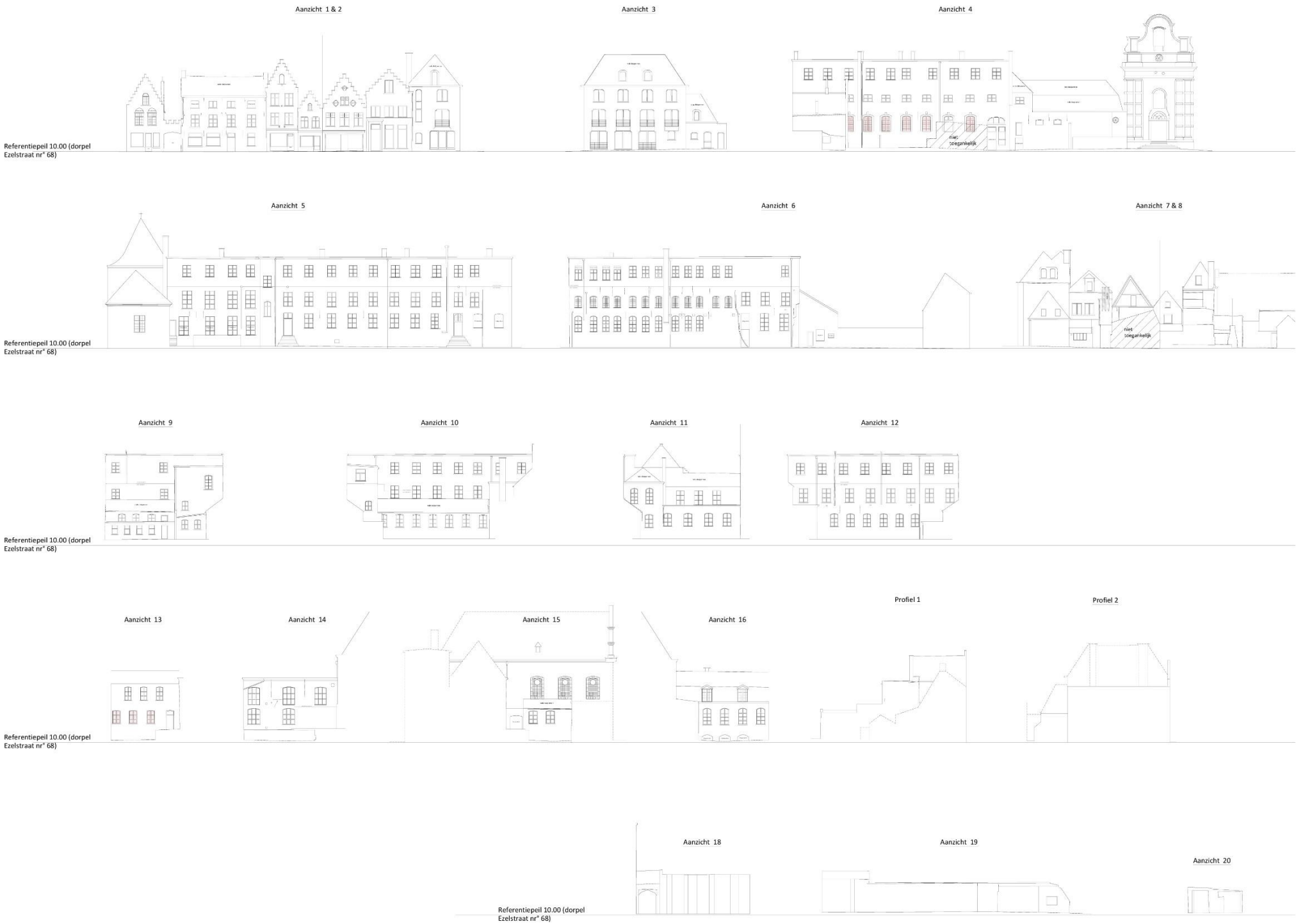
Plan nr.	Beschrijving	Schaal	Wijze vervaardiging	Datum aanmaak
0001	Projectgebied op topografische kaart.	1/5000	digitaal	25/01/2018
0002	Projectgebied op orthofoto uit 2016.	1/1000	digitaal	25/01/2018
0003	Projectgebied op GRB kaart, kadastrale informatie.	1/500	digitaal	25/01/2018
0004	Gekende verstoorde zones binnen het projectgebied.	1/500	digitaal	25/01/2018
0006	Inplantingsplan geplande situatie projectgebied.	1/415	digitaal	25/01/2018
0007	Projectgebied op Digitaal hoogtemodel Vlaanderen II, Digitaal terreinmodel, raster 1m.	1/7500	digitaal	25/01/2018
0008	Projectgebied op Digitaal hoogtemodel Vlaanderen II, Digitaal terreinmodel, raster 1m (Detail).	1/1500	digitaal	25/01/2018
0009	Projectgebied op de tertiair geologische kaart.	1/1500	digitaal	25/01/2018
0010	Projectgebied op de quartair geologische kaart.	1/1500	digitaal	25/01/2018
0011	Projectgebied op de bodemtypekaart.	1/1500	digitaal	25/01/2018
0012	Projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart per perceel, opname 2016.	1/35000	digitaal	25/01/2018
0013	Projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart der Vlaamse gemeenten.	1/4500	digitaal	25/01/2018
0014	Projectgebied op de landgebruikskaart (bodemgebruiksbestand), opname 2001.	1/4500	digitaal	25/01/2018
0015	Projectgebied op het gewestplan.	1/4500	digitaal	25/01/2018
0016	Projectgebied op kaart van Deventer.	1/3000	analoog	25/01/2018
0017	Projectgebied op kaart van Gerards.	1/3000	analoog	25/01/2018
0018	Projectgebied op kaart van Hogenberg.	1/3000	analoog	25/01/2018
0019	Projectgebied op kaart van Sanderus.	1/3000	analoog	25/01/2018
0020	Projectgebied op kaart van Ferraris.	1/3000	analoog	25/01/2018
0021	Projectgebied op Kadasterplan uit 1835	1/3000	analoog	25/01/2018
0022	Projectgebied op topografische kaart van Vandermaelen.	1/3000	analoog	25/01/2018
0023	Projectgebied op kaart van Popp.	1/3000	analoog	25/01/2018

0024	Projectgebied op kaart van Salmon.	1/3000	analoog	25/01/2018
0025	Projectgebied op kaart van Bocxstael.	1/3000	analoog	25/01/2018
0026	Projectgebied op luchtfoto uit 1979-1990.	1/1500	digitaal	25/01/2018
0025	CAI-locaties ten opzichte van het projectgebied.	1/5000	digitaal	25/01/2018

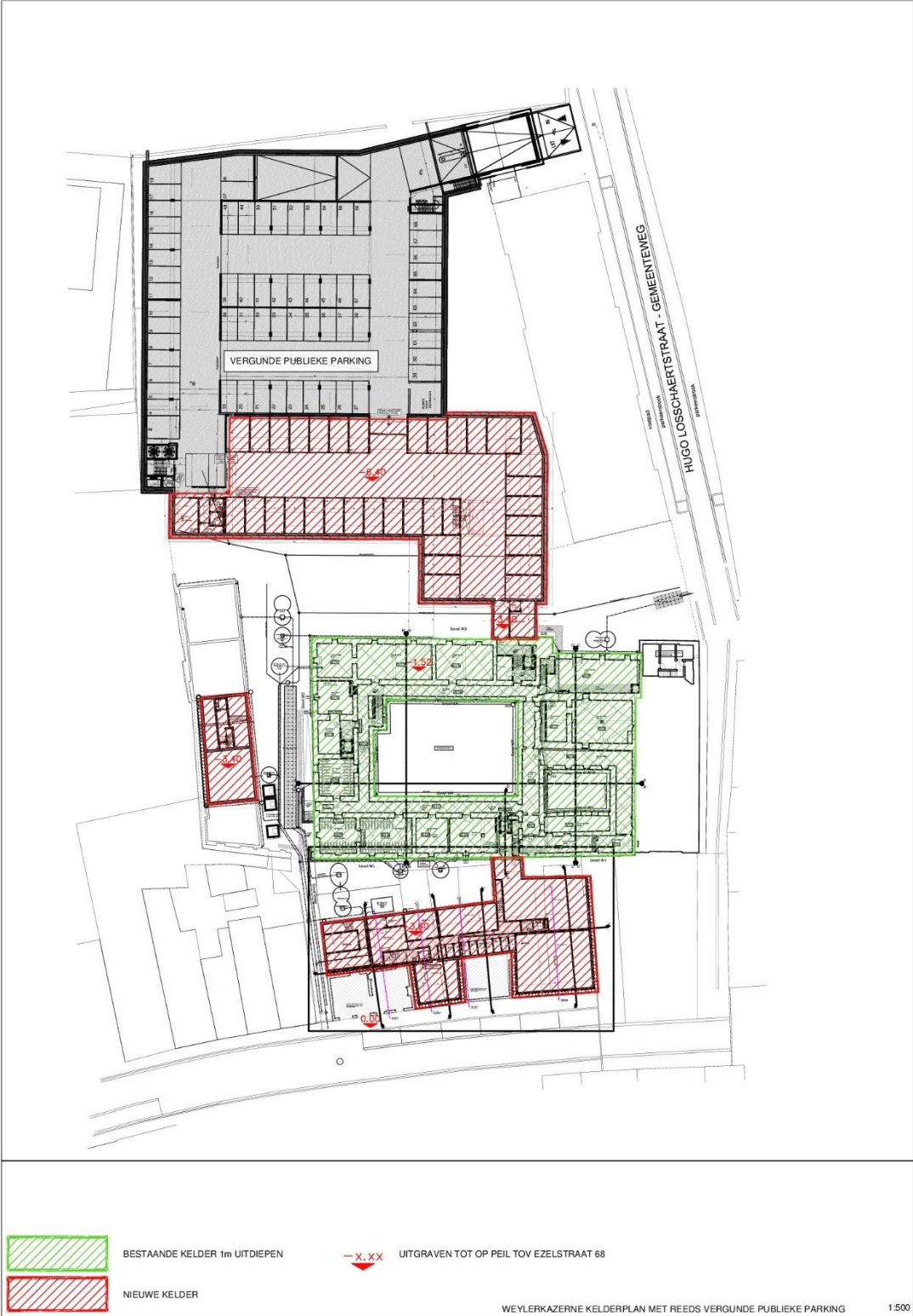
7 Lijst van figuren

Figuur 1. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m.	- 20 -
Figuur 2. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m (detail).	- 21 -
Figuur 3. Hoogteprofielen van het projectgebied.	- 22 -
Figuur 4. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.	- 23 -
Figuur 5. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.	- 24 -
Figuur 6. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.	- 25 -
Figuur 7. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart.	- 26 -
Figuur 8. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart.	- 27 -
Figuur 9. Situering van het projectgebied op het bodemgebruiksbestand.	- 28 -
Figuur 10. Situering van het projectgebied op het gewestplan.	- 29 -
Figuur 11. De ingang tot de Weylerkazerne in de Hugo Losschaertstraat.	- 33 -
Figuur 12. Situering van het projectgebied op de kaart van Jacob Deventer.	- 34 -
Figuur 13. Situering van het projectgebied op de kaart van Marcus Gerards.	- 35 -
Figuur 14. Situering van het projectgebied op de kaart van Frans Hogenberg.	- 37 -
Figuur 15. Situering van het projectgebied op de kaart van Antonius Sanderus.	- 38 -
Figuur 16. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.	- 40 -
Figuur 17. Situering van het projectgebied op het kadasterplan van 1835.	- 41 -
Figuur 18. Situering van het projectgebied op de kaart van Vandermaelen.	- 42 -
Figuur 19. Situering van het projectgebied op de kaart van Popp.	- 43 -
Figuur 20. Situering van het projectgebied op de kaart van C. Salmon.	- 44 -
Figuur 21. Situering van het projectgebied op de kaart van Bocxstael.	- 45 -
Figuur 22. Situering van het projectgebied op de luchtfoto's van 1979-1990.	- 46 -
Figuur 23. Situering van enkele CAI locaties in de omgeving van het projectgebied.	- 48 -
Figuur 24. Overzichtskaart proefputten Raakvlak, ©Raakvlak.	- 50 -
Figuur 25. Profiel 3 in werkput 4, ©Raakvlak.	- 51 -

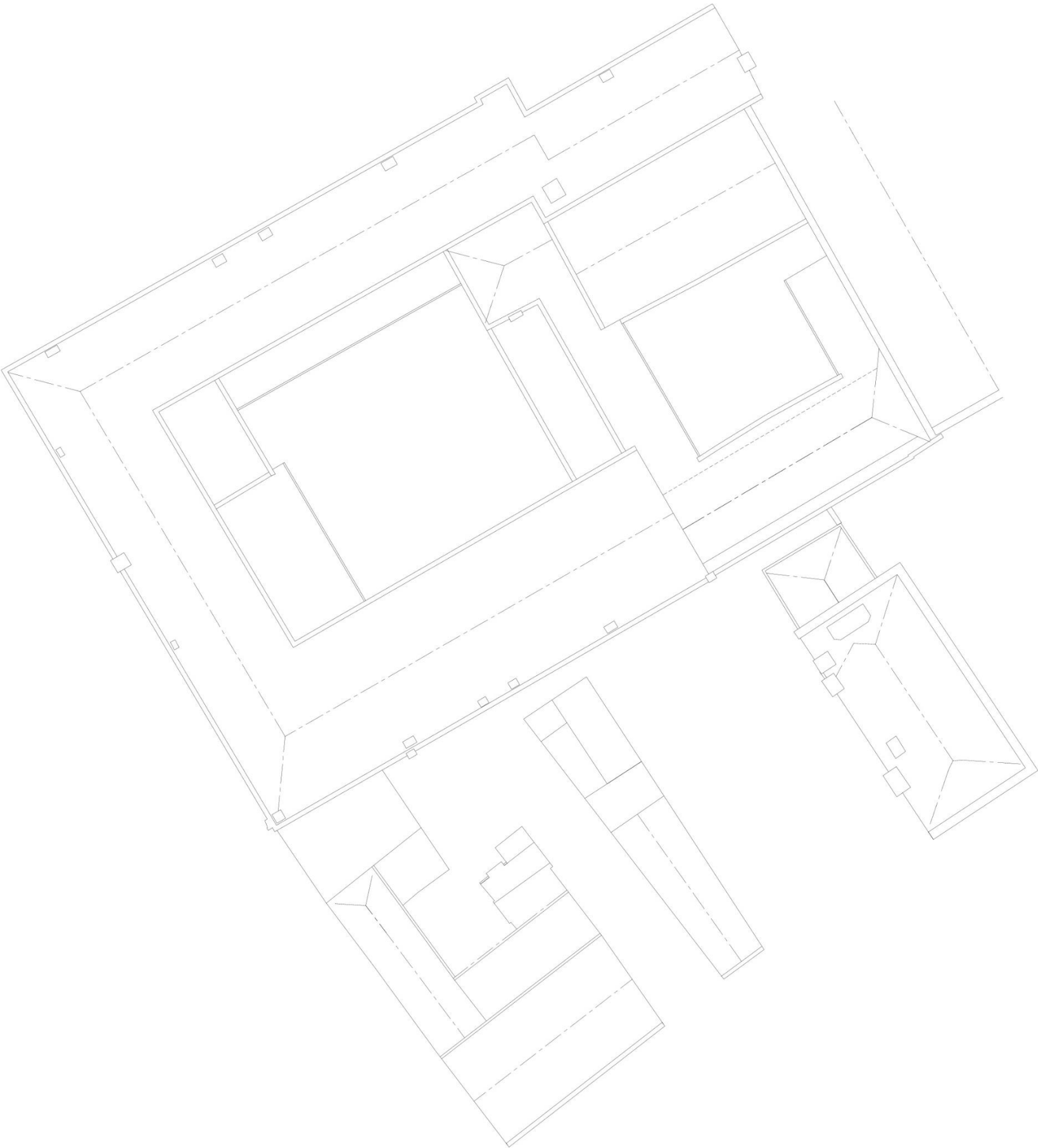
8 Bijlage

Aanzichten.

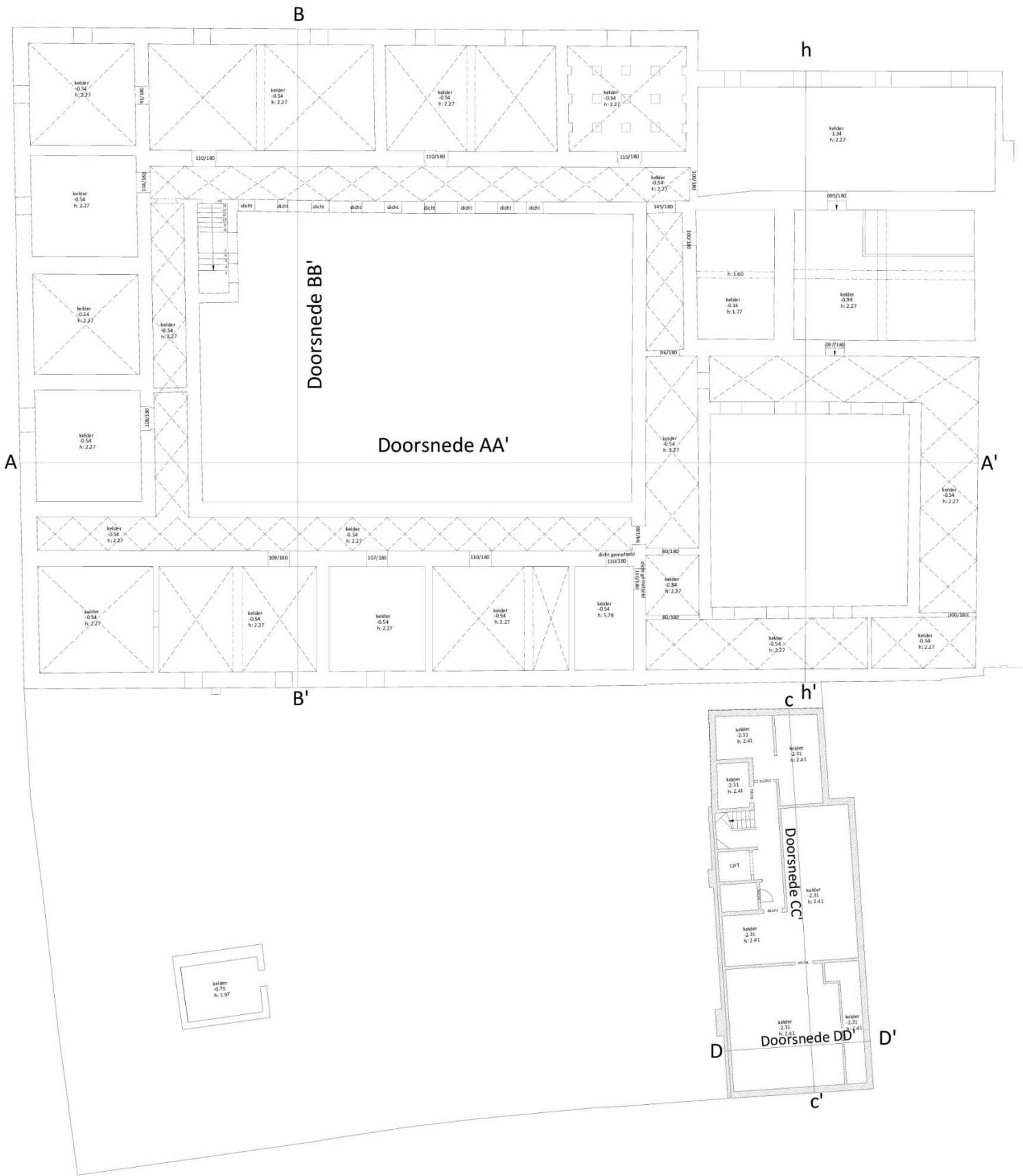

Kelderverdieping gepland

Dakenplan bestaand.

KELDERVERDIEP

Kelder verdiep bestand.

GELIJKVLOERS

Gelijkvloers bestaand.

TWEEDE VERDIEP

Tweede verdiep bestaan.

Derde verdiep bestaand.

Opmetingsplan.